

LOKALE LIV

- om fortællinger, relationer og muligheder for et Medborgercenter i et boligområde i Albertslund

LOKALE LIV

**- om fortællinger, relationer og muligheder for et
Medborgercenter i et boligområde i Albertslund**

FORORD

Biblioteket i Hedemarken har siden sin start i 1978 levet en tilværelse i stadig forandring. Forandringer som oftest har taget udgangspunkt i et snit mellem lokale, nationale og globale tendenser. Biblioteket startede som et forsøg i 1978 og er sidenhen blevet fast etableret. Nu starter en ny forsøgsordning, hvor biblioteket skal udvikles til også at være et medborgercenter.

Denne rapport danner grundlaget for bibliotekets nye udvikling til et Medborgercenter. Bibliotek og Medborgercenter Hedemarken (BMHM) har været undervejs i noget tid. I 2007 blev der udarbejdet en ny profil for biblioteket, som blandt andet resulterede i et mere fokuseret valg af bøger, cd'ere tidsskrifter, aviser osv. Herudover blev der lagt mere fokus på biblioteket som læringssted gennem arrangementer og flere computere. I sommeren 2008 blev biblioteket et lysere sted - opdelt i forskellige zoner gennem en nyindretning. I samme år blev de første skridt taget i retning af at udvikle biblioteket til et medborgercenter.

Styrelsen for Bibliotek og Medier oprettede i 2008 en pulje, hvis formål er at støtte etableringen af medborgercentre i forbindelse med biblioteker. Medborgercentre er organisationer, der har fokus på at bidrage til øget medborgerskab hos beboere i belastede boligområder ved at skabe grobund for at beboerne aktivt tager del i deres lokalmiljø og omgivende samfund. Kort sagt skal medborgercentre tage udgangspunkt i deres lokalområder, og derudfra udvikle individuelle løsninger, der tager udgangspunkt i beboernes og borgernes ønsker og muligheder.

Medborgercentre har ofte fokus på sociale aspekter - de er dog ikke udelukkende væresteder, men tænkes bedst som læringssteder. Der er et tydeligt fokus fra Styrelsens side på at styrke borgernes og beboernes vej ind i det danske samfund lokalt og nationalt gennem demokratiseringsprocesser tæt knyttet til ideerne bag folkebibliotekerne. Den bærende strategi for Styrelsen og mange biblioteker rundt omkring i landet i disse år er udtrykt i sloganet *Fra transakti-*

on til relation. Sloganet dækker over den ide, at medborgerskab ikke kun udvikles gennem kulturelle produkter, såsom bøger eller andet, men ligeså ofte kan ske gennem processer, hvis demokratiske potentialer opstår i relationer mellem mennesker, steder og produkter. Det vil sige demokrati ikke kun sker gennem tilegnelse af viden ved at læse en bog, men ligeså ofte kan ske i mødet mellem mennesker. Derfor er biblioteker og medborgercentre i kombination steder, der giver plads til kultur, viden og mødet mellem mennesker.

Bogen og andre materialer står centralt i de medborgercentre, der på landsplan er ved at blive etableret, men det gør arbejdet med at skabe relationer også. Både overordnet til de forskellige lokale samarbejdspartnere som medborgercentre etableres i samråd med og lokalt i forhold til beboerne, som er en vigtig drivkraft i at skabe og forme medborgercentre. Jeg vil gerne her benytte lejligheden til at takke de samarbejdspartnere, som har hjulpet BMHM i gang, og som vi forhåbentligt skal arbejde meget mere sammen med i fremtiden. Herudover skal der lyde en stor tak til Styrelsen for Bibliotek og Medier for økonomisk støtte til at etablere BMHM. En del af denne støtte har finansieret denne rapport.

Rapporten danner grundlag for den videre udvikling af BMHM sammen med de kollegaer som har deres daglige gang på biblioteket og i fremtiden også medborgercentret. En stor tak skal lyde til dem for deres engagement i det daglige arbejde og deres bistand til Nueva. Samarbejdet med Nueva om brugerundersøgelsen har været en fornøjelse, og vi er meget tilfreds med resultatet, derfor en stor tak til Caroline Beck og Marie Elsborg Madsen. Sidst men ikke mindst en stor tak til beboerne i Hedemarken, specielt dem som har stillet op til interview i forbindelse med undersøgelsen. Vi glæder os meget til i samarbejde med beboerne at skulle skabe biblioteket, medborgercentret og Hedemarken.

Niels Dejgaard, stadsbibliotekar,
Albertslund Bibliotek.

INDHOLD

Forord v. Albertslund Bibliotek	0
1. Introduktion	6
2. Kort om Hedemarken	9
3. Personlige fortællinger	10
4. Socialitet og sociale rum	16
De sociale rum	18
Rumlig og social navigation	20
5. Sociale strategier og livssituationer	27
Sneboldstrategien - 50+ og livsforandringer	30
Gruppestregerien - børn, unge, stærke lokalrelationer og pejlemærker	35
Sammenhængstrategien - småbørnsfamilier og fodfæste	40
6. Menneskelige ressourcer og forandringer	44
Det globale i det lokale	45
Store og små drømme	48
7. Perspektiver for Medborgercentret	51
8. Konklusioner	59
9. Informerter	60
Inspiration og referencer	63

Lokale liv

- om fortællinger, relationer og muligheder for et Medborgercenter i et boligområde i Albertslund

Udgivet af: **Albertslund Bibliotek** 2010

Tekstansvarlig: **Caroline Beck, Nueva**

Undersøgelse og analyse: **Caroline Beck og Marie Elsborg Madsen, Nueva - nueva.dk**

Grafisk layout: **Tombola - tombolacph.dk**

Foto: **Caroline Beck**

Produktion: **Fluxprint**

Rapporten kan rekvireres ved henvendelse til Albertslund Bibliotek.

For spørgsmål eller oplysninger kontakt udviklingschef Søren Mørk, 4368 7002, smp@albertslundbib.dk

INTRODUKTION

Undersøgelsens fokus og formål

Denne rapport er et resultat af en kvalitativ undersøgelse gennemført i lokalområdet Hedemarken i Albertslund. Undersøgelsen er baseret på personlige interview med beboere, observationer og besøg i Hedemarken og samtaler med aktører og personer med forskelligartet tilknytning til området.

Undersøgelsen skal først og fremmest bruges i udviklingen af et Medborgercenter i regi af Hedemarkens Bibliotek. Formålet med rapporten er derfor at etablere et kvalificeret og informeret grundlag for at indkredse Medborgercentrets sociale og kulturelle funktioner, betydninger og roller i det specifikke lokalområde.

Ét gennemgående spor i undersøgelsen er at skabe kvalitativ indsigt i informanternes forskellige hverdagsliv gennem deres selvfortællinger. Med dette afsæt analyseres og perspektiveres Medborgercentrets muligheder i en bredere kontekst. Et andet spor belyser fællesskaber og vilkårene for socialitet i Hedemarken, som undersøges gennem temaer som relationer, aktiviteter, fysiske og sociale rum.

Endelig og mere konkret fokuserer undersøgelsen på beboernes brug og opfattelser af biblioteket samt deres forventninger og ønsker til Medborgercentret. Her veksler analysen mellem et konkret, aktivitets-

rettet niveau og et mere aktørorienteret perspektiv, hvor Medborgercentret anskues både som en fysisk ramme og som en aktør i forhold til lokale forandringer og relationer. I aktørperspektivet betones Medborgercentrets rolle som aktiv medspiller og samarbejdspartner - frem for "leverandør" - for både beboere og andre aktører i området.

Rapporten præsenterer primært de anbefalede indsatsområder i tematiske og overordnede termer (se særligt kapitel 7), mens de konkrete forslag til initiativer er samlet i et selvstændigt Idékatalog.

Gennemførelsen af undersøgelsen er tidsfæstet til efteråret/vinteren 2009, og i alt 22 informanter har deltaget i forskellige typer af personlige interview. Med undtagelse af en enkelt bor alle i Hedemarken. Informanterne har forskellige etniske baggrunde: nogle er selv indvandrere, mens de yngste er efterkommere af indvandrere. Udover de specifikke oprindelseslande som informanterne selv eller deres familier kommer fra, bruges betegnelserne "etnisk dansk" og "anden etnisk baggrund" i rapporten.

Etnicitet er på flere niveauer et redskab - blandt flere - som informanterne selv bruger til kategorisering og identifikation, og som også spiller ind i Hedemarkens kulturelle mønstre. Den etniske betegnelse indeholder dog i sig selv ingen yderligere karakteriseringer af hverken den enkelte eller de etniske

grupperinger, og den angivne etnicitet berører heller ikke, om den enkelte samtidig oplever sig selv som dansk. Alle informanter optræder i rapporten under pseudonymer (se kapitel 9 for en samlet oversigt).

De kvalitative interview har omdrejningspunkt i informanternes egne opfattelser, oplevelser og fortællinger knyttet til forskellige temaer. Resultaterne er hverken statistisk repræsentative for beboersammensætningen eller et fuldkomment udtryk for og om Hedemarken, hvorfor de varierende stemmer i rapporten også skal ses som afspejling af, at mange forskellige mennesker lever side om side.

Boligorganisationen KAB gennemførte i 2008 en kvantitativ såkaldt Naboskabsundersøgelse for Hedemarken, hvor knap 20% af de voksne beboere deltog men ingen børn og unge. I undersøgelsen er der samtidig en stærk underrepræsentation af voksne med anden etnisk baggrund og en overrepræsentation af de ældste beboergrupper i forhold til det samlede beboerbillede. Resultaterne herfra i Hovedrapporten og sammenfatningerne i Analysenotatet underbygger dog på flere fronter denne undersøgelse og vil enkelte steder blive inddraget.

Baggrund og tankesæt

Etableringen af Medborgercentret sker som et 3-årigt projekt under Styrelsen for Bibliotek og Mediers "Pulje til etablering og videreudvikling af medborgercenter i udsatte boligområder". To grundpræmisser for undersøgelsen har således været, at Medborgercentret er undervejs, og samtidig en formodning om at der er behov for det. En af undersøgelsens hensigter er at belyse dette grundlag. Derfor er det nok så relevant at spørge til, hvad et Medborgercenter er og kort at synliggøre tankesættet knyttet til både indsatsområdet og undersøgelsen.

Det er knap så let at give et entydigt svar på, hvad et Medborgercenter er i denne sammenhæng. Indholdsmæssigt lægges der fra Styrelsens side også op til, at dette kan sprede sig over et bredt felt af læring, aktiviteter, rådgivning - gerne i tværgående samarbejde med andre instanser. Formålet er ligeledes bredt defineret men giver en indgang til tanke-

sættet bag Medborgercentrene. Styrelsen skriver på deres hjemmeside: *"Formålet er at understøtte integrationsprocesser og hjælpe udsatte børn, unge og deres forældre med at udnytte mulighederne i det danske samfund."*

Medborgercentret kan måske indkredses til at skulle være en organisation, som kan udgøre en lokal partner for nogle beboere og en løftestang for at udvide den enkeltes muligheder både i forhold til det private liv og som medborger i samfundslivet. Integrationsaspektet i formålet med indsatsområdet kan ses som afspejling af, at de specificerede boligområder ofte har en høj koncentration af borgere med anden etnisk baggrund.

Dette kan ved læsning af rapporten ses som et bagtæppe, da der hverken diskuteres forståelser af et komplekst og politisk felt som integration eller tages afsæt i, at undersøgelsen skal kunne vise vejen til "mere eller mindre" integration. Analysen og anbefalingerne vokser ud af det, informanterne selv fortæller og giver udtryk for, og bearbejdes i form af snitflader, åbninger, muligheder og udfordringer som kan inspirere og hjælpe Medborgercentret.

Til gengæld bygger rapportens analytiske tilgange bl.a. videre på både dansk og international viden om og erfaringer fra udvikling af boligområder med nogle fælles formelle karakteristika. Andelen af voksne uden for arbejdsmarkedet er relativ høj, og boligformerne er i dansk sammenhæng typisk kendetegnet ved at være del af den almene boligsektor med etagebyggerier primært fra 60'erne og 70'erne.

Det er en løbende diskussion på tværs af faggrupper - og i medierne, hvilke løsninger der kan være på nogle af disse boligområders koncentration af sociale udfordringer. Der er dog efterhånden etableret en bredere forståelse af vigtigheden i at se på mennesker, helheder og sammenhænge, der også forgrener sig uden for det enkelte område, frem for at finde svar i enten "mursten og maling" eller en ren social-økonomisk indsprøjtning. Den helhedsorienterede tilgang findes bl.a. i tanken om "social bæredygtighed", der også antyder en mere langsigtet tidshorisont for levedygtige forandringer. Tilgangen introdu-

ceres i kapitel 4, og skal ses som en løbende ledetråd i rapporten.

Den mere langsigtede horisont ligger også i undersøgelsens andet grundlæggende inspirationsfelt, nemlig tilgangen knyttet til "Asset-Based Community Development", som groft sagt kan oversættes til samfundsudvikling med afsæt i aktiver eller ressourcer. Særligt opfattelsen af borgere som individer med forskellige typer af ressourcer uanset situation eller baggrund er heri centralt for et bærende argument om, at aktivering og inddragelse af disse ressourcer er vejen til langvarigt bæredygtige lokalsamfund. Der ligger her eksplicit et opgør med en "klientgørelse" af den enkelte borger eller et lokalområde som "modtager" af typisk offentlig hjælp eller services, der kan være kortsigtede løsninger.

Det betyder dog ikke, at rapporten er blind for udfordringer, der for nogle beboergrupper bl.a. hænger sammen med begrænsede sociale og økonomiske ressourcer, og at disse realiteter i nogle henseende udgør væsentlige vilkår for etableringen af Medborgercentret. Men selvom rapporten indgående trækker behov og udfordringer frem, er tankesættet båret af den grundantagelse, at den enkelte både kan og gerne vil handle aktivt selv. Det betyder samtidig, at ethvert socialt miljø nødvendigvis altid er i forandring, og således også Hedemarken, hvis beboere ikke lever som en statisk, aflukket enhed - derimod er alle med til at skabe, præge, fastholde og forandre både de små grupper og de store linier.

Rapporten indeholder tematiske snitflader og perspektiver på Hedemarken og beboernes forskellige livssituationer, som enten ligger uden for Medborgercentrets rækkevidde, eller som det kun i begrænset omfang kan iværksætte og realisere selvstændigt. Måske kan rapporten inspirere mulige samarbejdspartnere eller andre aktører i lignende boligområder rundt omkring i Danmark.

2.

KORT OM HEDEMARKEN

Hvis man går på vejen langs skinnerne fra stationen i Albertslund, passerer man de høje mure ind til Statsfængslet i Vridsløselille, hvor hovedindgangen er Danmarks kendt fra den stortalende "bandefører" Egon Olsens mange exiter og ikke mindst indsættelser. Umiddelbart herefter ligger Hedemarken, hvis almene boligbyggeri blev opført i årene 1968-69 og består af 12 4-etagers lejlighedsblokke og seks 2-etagers. Hedemarken har således kunnet fejre 40-års jubilæumsfest i sensommeren 2009.

Beboersammensætningen har gennem årtierne ændret sig løbende sammen med samfundsudviklingen. Ifølge KÅS Befolkning 2009 for Albertslund bor der i alt 1.761 beboere, hvoraf ca. halvdelen bor i en husstand med en beboer. Sammen med det tilstødende boligområde Vridsløselille udgør bibliotekets nærmeste opland ca. 3.000 borgere.

I beboersammensætningen udgør de etnisk danske beboere ca. 45%, som fordeler sig på 60% af lejemålene, mens ca. 55% samlet set har anden etnisk baggrund og fordeler sig på 40% af boligerne. Disse repræsenterer derfor en overvægt af husstande med flere end en beboer. Blandt beboerne under 18 år har ca. 73% anden etnisk baggrund.

Aldersmæssig fordeling

0-19 år:	462 (ca. 26%)
20-49 år:	795 (ca. 45%)
50-94 år:	504 (ca. 29%)

Lejemål

Boligselskabet KAB / AKB Hedemarken har opgjort, at der er 891 boliglejemål.

2 vær:	458
(heraf 44 ældreboliger i stueetagerne med kommunal henvisningsret)	
3 vær:	359
4/5 vær:	69
Bofællesskaber:	6

3.

PERSONLIGE FORTÆLLINGER

I dette kapitel introduceres et lille udvalg af de interviewede beboere, deres fortællinger og nogle af de temaer, som undersøgelsen har handlet om. Velkommen til Hedemarken.

Det unge par

Fatima har studiefri dag og skulle egentlig læse mange hundrede siders teori til sit sygeplejerske studie. Hun har meget travlt med sin uddannelse, sine to børn, og bruger sine forældres og mostres hjælp til børnepasning for at få det hele til at hænge sammen. Der skal også være lidt fritid med manden Karim og tid til at dyrke sport. Karim er også hjemme i dag. Han er lige blevet færdig med en uddannelse som fitnessinstruktør og skal til at finde arbejde, han venter bare lige på at få svar fra de sidste eksamener.

Når Fatima er færdig med sin uddannelse til januar, har de snakket om at flytte fra Hedemarken. De ved ikke helt hvorhen, men de er trætte af området, især antallet af psykisk syge, misbrugerne og alkoholikerne. De har et godt forhold til enkelte af dem, men der er for mange, og de oplever det som om, at kommunen bare dumper folk her i Hedemarken. Det er mest pga. deres to døtre, at de vil flytte. De synes ikke, området i Hedemarken er et sted for børn at gå alene, det er ikke trygt. Legepladsen er fantastisk, de bruger området og skoven til ture, og de har gode naboer, der er et godt sammenhold mellem børnefamilierne, men det er ikke nok.

Fatima er begejstret for tanken om et Medborgercenter og foreslår foredrag om kost, sundhed, børn og motion. Der er mange, der ikke har hendes faglighed og uddannelse, siger hun, og hun tror, der er mange kvinder i Hedemarken, som kunne lære noget. Grupperne skal sættes sammen, så der er forskellige uddannelsesmæssig og etnisk baggrund. *"Det er heller ikke alle, der har et ordentlig sprog, så det er en udfordring"*. Hun vil gerne selv være med til et projekt, når hun bare lige har fået lidt mere overskud i sin hverdag, siger hun og smiler. Hun er i det hele taget positiv over for alt, hvad der kan give beboerne, børn og børneforældre i kvarteret mere viden og flere oplevelser.

Børnene er de vigtigste

Karim kommer ind i stuen igen og spørger til, hvad det Medborgercenter går ud på? Han mener de unge 12/13-årige med anden etnisk baggrund, som hænger på hjørnerne, godt kunne bruge noget. Han føler sig ikke selv truet af dem eller af de lidt ældre drenge, som også hænger ud med dem engang imellem, for alle kender ham, alle kender alle her. Men Fatima går lidt udenom dem og er ikke helt tryk.

Karim mener, man skulle lave et ungehjørne: computerspil, film, og så kunne han selv gå derned og snakke med dem, spørge hvad der rører sig i deres hverdag. *"Hvis der er behov for mere fra kommunens side, så må man søge mere i kommunen til det projekt"*. Karim har mange ideer til, hvad man kunne lave med de unge. Fatima og Karim bliver enige om, at det faktisk er de unge, der har det største behov. De selv har jo travlt med alt muligt og har egentlig ikke rigtig brug for mere: *"Børn, det må være det vigtigste. Det er dem der er vores fremtid"*.

Rundt i Hedemarken

For Osman betyder hans venner alt i hverdagen: *"Jeg skal jo være så meget sammen med mine venner som muligt, for jeg holder meget af mine venner"*. Når de alle er samlet, er de 10-15 unge teenage drenge, flest med kurdisk/tyrkisk baggrund som Osmans egen, men der er også drenge med pakistanske, marokkanske og albanske rødder. De kender også etnisk danske unge bl.a. gennem deres skoler, men der er ingen af dem i den nærmeste vennegruppe. Han ved ikke selv, hvad det skyldes. Der kommer indimellem nye kammerater med i gruppen, og de er gode til at tage nye til sig, fortæller han.

"Vi er ikke ude på problemer", siger han om sig selv og vennegruppen, da han igen taler om, at han ville ønske, de kunne få lov at bruge den nærliggende Motionshal til fodbold på egen hånd, som de tidligere har gjort: *"der var ikke noget hærværk, vi passede godt på den"*. Det er ikke det samme at komme der med klubben, hvor der også er mindre børn med. Men nogle andre unge brugte brandslangen, så nu får de ikke lov at bruge hallen alene: *"Uden klubben så har vi aldrig chance for at komme derind, vi har snakket med dem rigtig mange gange, men de stoler ikke på os. Hvis bare man kunne komme derind en gang om ugen, det ville være fint nok."*

"Jeg kender nærmest alle her"

Han viser rundt i Hedemarken og fortæller, om alle de steder, han bruger og kommer. På alle de udenørs områder; lille og store bane hvor der spilles rigtig meget fodbold i store flokke af drenge og yngre mænd, når vejret er til det; bænken ved plænen som drenge- og pige grupper, mænd med pakistansk og kurdisk baggrund og *"folk der drikker"* fordeler mellem sig. På legepladsen med tørrutsjebanen lege de de, da den var ny, men nu sidder de kun i rørene indimellem, når det regner, og de ikke kan være indendøre. Foran Motionshallen fortæller han, at her mødes flere mænd i starten af 20erne med deres biler. Han kender lidt til dem, for nogle er storebrødre eller anden familie til nogle af vennerne.

For enden af den store græsplæne ved Vridsløselille Skole ligger en bålplads med *"træstubbe man kan sidde på"* omkranset af buske og træer: *"der er meget stille her... fredeligt"*, siger Osman og taler generelt meget om, at vennerne mange gange helst bare vil være for sig selv, slappe af og sidde og snakke. Men både i klubben og på biblioteket er der mange små børn, så det kan være svært at være i fred og bare være alene sammen i dagtimerne.

Mens han viser rundt, hilser han undervejs flere gange på lokale, der sidder uden for kiosken og drikker øl, og folk der går eller cykler forbi. *"Jeg kender nærmest alle her"*, siger han om Hedemarken, hvor han føler sig tryk og har boet med sine forældre, storesøster på 17 og lillebror på 11, siden han selv var 2 år. De fleste af hans nærmeste venner er han vokset op med, og deres familier kender også hinanden.

"Det er sejt at være lærer"

Osman går i 9. kl. på en privat muslimsk skole, som han selv tager S-toget til. Han er meget glad for skolen og sine lærere og tænker allerede på fremtiden: *"For mig er det slet ikke kedeligt at gå i skole, og jeg skal bruge det i min fremtid"*. Han fortæller også, at han gerne vil være lærer eller måske arbejde i en bank eller som ejendomsmægler. Men først skal han på Kongsholm Gymnasium ligesom sin storesøster, som også kan hjælpe ham, fordi han tror, det bliver svært. Det at være lærer har for ham en helt særlig rolle: *"Lærer er sådan noget jeg godt vil, det er sejt at være lærer, for der er nogen, som har lært mig noget, og som jeg lærer videre til andre, ligesom et kredsløb-agtigt, det fortsætter."*

Til kaffe og tebirkes med to veninder

"Ok, det Amina har købt til os i dag, det er usundt, men hun ved det godt", siger Nasreen og peger på et tebirkes, som Amina har serveret til kaffen ved siden af flere skåle med pakistanske snacks. Vi sidder i Aminas stue, og de to kvinder fortæller engageret om et arrangement om kost og ernæring, som de har været til i boligforeningen Bækgården: "Vi har hørt hvor meget kostfibre, der skal være i brød, nu køber vi kun brød med det. Vi kigger på det, vender det i butikken, følger med. De andre kvinder skal også vide om det. Så måske der også er hjælp til dem?"

De har også hørt om, at de skal bruge rapspolie til at stege i, om mad med lavt kalorieindhold, dagligt indtag af grøntsager. Nasreen fik for 10 år siden konstateret diabetes og har siden interesseret sig for, hvordan man skal spise sundt. Og det har hjulpet, tror hun, for hendes sukkertal er ikke steget på de 10 år. Gennem hele vores samtale vender de to kvinder tilbage til spørgsmålet om kost, sundhed, sygdom og motion, og vigtigheden af dette både for dem selv og andre kvinder på deres egen alder i 50'erne:

Amina har inviteret veninden Nasreen til interviewet i hendes lejlighed, og Nasreen ved godt, hvad hun vil sige: de vil gerne svømme. Det er derfor, hun kom. De har tidligere svømmet i den lokale svømmehal med en træner, men det blev for dyrt. Og de vil gerne have gardinet trukket for. Kun for kvinder.

Hverdagen

Folk spørger nogle gange Nasreen, hvorfor hun arbejder som tilkaldevikar i en børnehave, og hun svarer dem altid: "Det er vigtig for mig, for jeg er doven, men med arbejde kommer jeg ud". Hun er ofte træt og må hvile om eftermiddagen, om aftenen underviser hun indimellem børn i Koranen hjemme i sin stue. Hun følger med og ser nyheder på dansk tv, BBC, pakistansk tv. Modsat Amina, skal hun trækkes ud. De dage hun ikke skal på arbejde, er det ikke sikkert hun kommer ud. Sådan er det med pakistanske kvinder, siger hun.

Amina kan godt lide at komme ud, og fordi hun er førtidspensionist, har hun tid i dagtimerne og er blevet god til at organisere sin dag. Om formiddagen får hun ordnet sine ærinder, indkøb i Albertslund Centrum og om eftermiddagen sidder hun tit med fjernsynet tændt og bruger computeren og går på internettet. Hun er også begyndt med Facebook, men hendes børn har aldrig tid til at hjælpe hende.

Tre gange om ugen træner hun om formiddagen i Motionshallen. Den fysiske træning er vigtig for hende, for hun har en diskusprolaps. Det er blevet ordineret af lægen, og hun har gjort det i 10 år. Nu er hun afhængig, siger hun. Der har hun også mødt en dansk kvinde, fortæller hun, som hun nogle gange tager rundt omkring med. De går især i storcentre som Lyngby, Fisketorvet, City 2 eller på Strøget om sommeren, og drikker kaffe, snakker og hygger de dage, hvor de ikke går i Motionshallen. Amina fortæller også, at både hun og veninden synes, de lærer meget af at være sammen og vise hinanden steder i København, f.eks. indvandrerbutikkerne på Nørrebro som den danske veninde ellers aldrig ville have set.

Fremtid og alderdom

Amina og Nasreen udtrykker bekymring for, hvad der skal ske i fremtiden, hvis ikke deres børn kan tage sig af dem. Det er ikke et alternativ for dem at tage tilbage til Pakistan, for de nærmeste relationer findes i Danmark: "Vi har boet så mange år her, vi kan ikke rejse tilbage, vi er fremmede, når vi kommer

der. Vi har stadig kontakt, rejser hvert andet år, 2-4 uger. Det koster også penge. Når man bliver ældre, bliver pengene mindre, man arbejder ikke så meget". Amina er fraskilt, og Nasreens mand er pensioneret.

De har begge familie i nærområdet og også længere væk som Tyskland, Israel, Norge og Sverige. Men familien her har egne liv, børn og børnebørn. De kan ikke snakke med dem og være sammen hver dag. Snart flyver den sidste fra reden hjemme hos Nasreen: "Når hun bliver gift, så hun flytter, så kun mig og min mand. Det er derfor vi bliver bekymret."

Amina fortæller, at hendes søn og svigerdatter, som bor hos hende nu tænker på at flytte, købe hus, og "så hun bliver helt alene", afbryder Nasreen, og taler måske ligeså meget om sin egen situation. "Hvad skal hun gøre så, så derfor vil vi gerne have lokale, hvor vi sidder...", "så vi føler ikke ensomme", afslutter Amina. Det skal kun være for kvinder, for de snakker ikke så frit, når der er mænd, og mændene har deres, mener de.

To søstre

Vi sidder i Esins stue, og mens hun laver te og serverer snacks af tørret frugt og småkager fortæller lillesøsteren Bahar på 25 år om sin uddannelse som pædagog. Hun valgte det, fordi hun gerne ville have med børn at gøre. Hun havde ellers også tænkt på sygeplejerske, men nu er hun glad for sit valg og sit arbejde i en børnehave i Glostrup. Hun bor stadig hjemme ved deres forældre med den yngre lillebror på 19 år. Hun synes ikke, der er fritidsaktiviteter for hende i Hedemarken. Hun træner alene i et fitnesscenter i Glostrup, der ligger tæt ved arbejdspladsen. Når hun har fri, er hun mest sammen med sin søster og familien derhjemme. Nogle af hendes gamle veninder er flyttet, og hun ser ikke så mange veninder i dagligdagen efter arbejdstid, når hun først er kommet hjem.

Esin kommer ind og sætter sig og fortæller om sin dag. Hendes mand og halvandet år gamle søn går over til hendes forældre de næste par timer. Hun er lige kommet hjem og er lidt træt. Hun har været på hospitalet om formiddagen til undersøgelse af sit stofskifte, som hun har problemer med, hun har skrevet ansøgninger til job; men *I FORM*-bladet som hun ellers plejer at læse om torsdagen på biblioteket, nåede hun ikke. Hun skulle hente sønnen i vuggestuen og på vaskeri.

At gennemskue arbejdsmarkedet

Esin fortæller, at hun har været arbejdsløs siden 2005, hvor hun blev færdig som biolaborant. Hendes dagpenge sluttede i september, men hun ville ikke på kontanthjælp. Nu har hun fået et arbejde som tilkaldevikar på et hospital, hvor hun arbejder med rengøring og madlavning. Det var ikke let at få jobbet, fortæller hun. Esin er opgivende om sine muligheder for at få et job, som hun er uddannet til, og hun overvejer at tage en tillægsuddannelse. Hun har svært ved at gennemskue arbejdsmarkedet og vil gerne have en privat karrierevejleder til at hjælpe sig. Hvis man kan få det.

Om fremtiden siger Esin og ler: *"Jeg vil gerne være millionær, så jeg kan slappe af og have rengøringsdamer",* men bliver mere alvorlig: *"Fremtid virker meget ensrettet for mig. Altså familie, hus, hjem og det hele. Men jeg håber, jeg får laborant-arbejde. Ellers evt. sundhedssekretær-uddannelsen. Jeg var egentlig optaget på den. Den tager kun et år for mig. Men jeg talte med vejlederen, og hun kunne ikke garantere, at der ville være job bagefter. Jeg vil ikke knokle et år, hvis jeg alligevel ikke kan få job, hvis det bliver det samme som med laborantuddannelsen. Derfor tænker jeg også på lægesekretær. Ved ikke, jeg kan ikke blive ved med det, jeg har nu. Det er hårdt."* Usikkerheden og beslutninger om fremtiden påvirker hendes hverdag.

Tryghed i Hedemarken

Esin og hendes mand har overvejet at flytte fra Hedemarken og har været skrevet op til at få en lejlighed et andet sted. De overvejer, om det er et godt sted for børn at vokse op her i Hedemarken, når de ser på alkoholikerne, der står foran kiosken. Men på grund af resten af familien vælger de at blive boende: *"Nu har vi også været her i mange år, kender folk, naboerne, kommunen og området. Det ville være svært. Også min mor, hun kender alle. [...] føler sig også godt her, det er vigtig at bo i et område, hvor man er tryk. Det er jeg her. Og jeg føler mig hjemme her, altså. Derfor lidt sådan, at jeg vil ikke flytte herfra."* Søsteren Bahar regner også med at fremtiden byder på mand, børn og familieliv. Måske her eller måske et andet sted.

Selvom Esin føler sig tryk og kender området, har hun ikke nogle "rigtige veninder", som hun ser jævnligt. Hun og sønnen mødes nogle gange med en anden ung kvinde og hendes datter. Så leger børnene sammen.

Esin bruger biblioteket en gang imellem. Hun plejer at gå derop, når *I FORM*-bladet kommer, og bruger internettet til at sende ansøgninger, selvom hun har computer med internetadgang derhjemme. Sønnen leger med legetøjet, kigger bøger, og han kan rigtig godt lide at være der. Esin selv brugte det oftere, da hun var yngre, og mens hun tog sin uddannelse, men dengang brugte hun faktisk Albertslund Bibliotek mere.

"Det skal være noget, man kan lære noget af"

Sundhed og børn står højt på Esins liste over ønsker til, hvad der skal ske i et nyt Medborgercenter. Hun har lagt mærke til, hvad der foregår og nævner lektiehjælp og avislæsning, men hun synes lidt, at det hele tiden er de samme ting, og det er lidt ensrettet. Hun ville komme, hvis der var arrangementer om sundhed: *"Hvis folk skal komme, skal det være noget, der vækker ens interesse, det er nok derfor, der ikke kommer så mange. Sygdom f.eks., der er den unge generation og den ældre generation meget interesseret, for de fejler selv forskellige ting. Min mor og lillebror er meget interesseret, for de fejler det selv. De har begge gigt. Det skal være noget, jeg kunne bruge i min hverdag: mad, ernæring, sundhed, motion. Og det er også for de ældre kvinder"*.

"Det skal være noget, man kan lære noget af", supplerer søsteren. Hun har stort fokus på, at man altid kan lære mere og udvikle sig. Det kan være både faktisk viden men også mere kreative ting som musik, billedkunst og håndarbejde.

Derudover vil Esin meget gerne noget, der handler om børn, børns udvikling og børneopdragelse. Hun fortæller, at hun går på et kursus hos kommunen, der hedder "Børneliv", hvor de lærer om børneopdragelse og udveksler erfaringer med hinanden og kommer med gode ideer. Hun vil gerne have flere kurser om disse emner.

Da vi snakker om noget, hun selv kunne tænke sig at lære andre, kommer Esin på ideen om at lave mad sammen på tværs af kultur: tyrkisk, dansk, pakistansk. Beboerne skal lære at lave hinandens mad sammen, men *"det skal være i mindre hold"*, for så mener hun, man nemmere lærer hinanden at kende.

4.

SOCIALITET OG SOCIALE RUM

Dette kapitel introducerer Hedemarken som lokalsamfund og områdets fysiske og sociale landskab mere overordnet. Vi beskriver forskellige beboergrupper og deres interaktion, og vi ser på, hvad der karakteriserer de fysiske og organisatoriske rammer som sociale rum; rum for forskellige former for socialitet og måder at være sammen på i området.

I kapitlet inddrages aspekter knyttet til det, der kan kaldes "social bæredygtighed" som perspektivering af de sociale mønstre. Perspektiverne omkring social bæredygtighed er samtidig analytisk afsættet for den løbende indkredsning af Medborgercentrets mulige roller, betydninger og funktioner i Hedemarken.

Social bæredygtighed

Tankegangen omkring social bæredygtighed udspringer bl.a. af erfaringer fra byplanlægning og udvikling af boligområder, og optræder typisk i forbindelse med såkaldt udsatte områder. Centralt i tankegangen er en erkendelse af, at velfungerende bysamfund på alle niveauer er afhængige af flere samspillende elementer både i forhold til det fysiske miljø og de økonomiske og sociale aspekter. Her inddrages løbende "social rummelighed" og "demokratisk praksis" som praksisorienterede aspekter, der kan ses som væsentlige for social bæredygtighed.

I dette kapitel skitseres også Hedemarkens fysiske omgivelser, både det byggede miljø, fysiske faciliteter og udearealerne, med det underliggende sigte at skabe indblik i de sociale mønstre, som de både præger og spiller sammen med. I arbejdet med såvel udfordringer som løsninger i et område er det nødvendigt at forstå og integrere en række faktorer - billedlig talt som et "økosystem" på flere planer - i processen med at skabe helhedsorienterede forandringer, som også er levedygtige på sigt.

I vores tilgang til social rummelighed sætter vi fokus på, hvorvidt forskellige beboere selv udtrykker og oplever, at der er plads til dem, at de giver plads til hinanden og en forskellighed af livssituationer, behov og ønsker. Dette taler vi både direkte og indirekte med informanterne om gennem personlige oplevelser og forskellige temaer som f.eks. naboskab, samværsformer, etnicitet og tilhørsforhold.

Med demokratisk praksis sætter vi fokus på, hvorvidt beboerne er og selv oplever at være involveret i processer, forandringer og beslutninger; om de oplever at have indflydelse på og samtidig medansvar for Hedemarken gennem deres praksis og indstilling. Det belyses via deres fortællinger om og oplevelser af f.eks. fællesskaber, tryghed, forandringer og deltagelse i formelle og uformelle netværk

Overordnet har den sociale bæredygtighed betydning for, hvordan beboerne i Hedemarken - som et delt socialt nærmiljø - håndterer konflikter, forandringer, oplevelser og forskelligheder: om de deltager i et fælles engagement i området og tager

ansvar for hinanden, om de er ligeglade eller oplever at være uden indflydelse. I sidste ende kan den sociale bæredygtighed dermed have en håndgribelig konsekvens for, om nogle beboere vælger at flytte og samtidig en mere symbolsk og oplevet betydning for et positivt lokalt selvbillede og glæde over at bo i Hedemarken i det daglige. En oplevelse, som kan motivere til at involvere sig og tage medansvar for området.

Kapitlet skitserer Hedemarkens fysiske rum og strukturelle mønstre og undersøger, hvordan disse fungerer i forhold til at understøtte en social bæredygtighed. Hvad mødes beboerne om, hvad binder sammen, hvad adskiller, og hvilke nye muligheder efterspørges af beboerne selv? Og hvordan kan Medborgercentret være med til at understøtte en positiv udvikling i Hedemarken?

”Det er en attraktiv bebyggelse til en rimelig penge, og der er et godt beboersammenhold, det er nok de tre ting, der kendetegner det.. det er bedre end sit ry.. at det er en ghetto [...] det er et ry, man slæber med helt tilbage fra, man havde et dårligt renommé i byen, men det er sådan set uretfærdigt.”

EJENDOMSLEDEREN,
TRE TING DER KENDETEGNER HEDEMARKEN

"Jeg har ikke set andre steder, at der er så meget for børn, derfor det er så fedt her. Folk rejser hertil for legepladsen skyld. Folk er glade for den."

KARIM 38 ÅR

De sociale rum

"Den røde plads"

Det centrale midtpunkt i Hedemarken er den let-sænkede, firkantede plads med basketball kurv: "den røde plads", som en pensioneret kvinde og langvarig beboer humoristisk kalder den med henvisning til den svagt rødlige belægning. Basketball er aldrig rigtig slået bredt igennem, selvom det er blevet introduceret for de unge, nævner lederen af Ungehuset eller "klubben", som brugerne selv kalder det. Til gengæld er den jævne flade god til rulleskøjter og skateboard, fortæller to skolepiger, og bold kan ved selvsyn spilles nærmest alle steder. Pladsen bruges også til et årligt marked og ved større udendørs arrangementer som den nylige 40-års jubilæumsfest.

I den ene ende danner klubben og biblioteket et hjørne, hvor børn og unge indimellem hænger ud, snakker og leger, og folk går ind og ud af biblioteket i åbningstiden. I den anden ende ligger passagen til den lokale Spar og daginstitution, som sammen med alkoholikernes faste plads under åben himmel giver en varieret strøm af mennesker i dagtimerne.

Pladsen er det centrale sted i Hedemarken. Ikke kun fordi den ligger omtrent i midten af området, så alle veje fører over og til pladsen, men også fordi pladsen og de omkringliggende funktioner er med til at gøre Hedemarken til andet end et sted med boliger. Her er også mulighed for sociale aktiviteter både indendørs og udendørs. Hvis det ikke var fordi, der kun er et meget begrænset antal arbejdspladser, behøver beboerne egentlig ikke bevæge sig særlig langt uden for området.

Her er der institutioner for de mindste børn og hele vejen til afsluttet skolegang, Motionshallen med svømmehal og fitness, klubben for børn og unge, klubber for pensionister, beboerforeningens lokaler, bibliotek, kiosk, Spar-købmand og tandlægeklinik. Der er da også nogle beboere, som i det daglige sjældent kommer langt uden for Hedemarken. Også selvom de måske gerne ville.

På den anden side kan det også være attraktivt for børnefamilier, at flere funktioner er samlet og tæt på. Som Amina på 58 år og beboer i Hedemarken siden 1972 siger om at være glad for området som børnefamilie: "Denne område, kan godt lide. Mange gange

tænker: vi skal flytte et sted. Men nej, vi tænker nej, alt er her, da børn var små - børnehave, skole, meget tæt på her, og bibliotek til børnene, de går ikke uden for området, vi ved, hvor de er".

Blokkene, gårdene og legepladsen

Det skiftende danske vejr sætter som alle andre steder sit præg på udelivet. Men der er fysisk god plads til alle. "Lille og store bane", som børnene kalder dem, der udgør indhegnede boldspilsende af en lang midterakse med græsplæner, bænke og store, nyanlagte legepladser til de mindre børn, der løber i forlængelse af pladsen. På hver side af den gennemgående akse med legepladserne fordeler "højhusene" eller "blokkene" sig, som er 4-etagers lejlighedsbyggerier med små altaner. Her bor mest børnefamilier med blandet etnisk oprindelse, i nogle tilfælde op til flere generationer sammen, fordi der er de største lejligheder. Udover de 3-5 værelses lejligheder er der et antal mindre ældreboliger i stueetagerne, som kommunen har anvisningsret til.

Ved et kig op på lejlighederne vil man bemærke, at gardinerne er trukket for mange af vinduerne, også i dagtimerne. I gavlenderne af blokkene er der vaskerier, hvor beboere uden egen vaskemaskine kommer. Ofte hjælper flere familiemedlemmer til, og der er mange maskiner i gang. Nogle gavle har også beboerrum, hvoraf de fleste forekommer ubrugte og i meget nedslidt stand.

Foran og mellem blokkene ligger "gårdene", som er store græsplæner med forskellig indretning. De fleste har bænke og buske, nogle bålpladser, små vippegyr eller fodboldnet. To yngre skolepiger fortæl-

ler, at den ene piges gård er særligt populær blandt kammeraterne. Det er svært at se forskellen på den og de andre. Her viser pigerne også en helt bestemt lille indhegnet terrasse med dobbeltbænk og bord imellem, hvor nogle af de etnisk kurdiske kvinder mødes og snakker, når vejret er til det. Alt der kan sidde på tæt på den lange midterakse: halvmu-re, bænke, cykelstativer, indhegninger, trapper bliver brugt som møde- og siddested af små grupper af børn og unge på sommeraftener og om eftermiddagen.

"Vængerne"

I yderkanten af Hedemarken ligger vængerne. I dagtimerne er der stille og fredeligt og nogle lugter hunde. Her ligger lave 2-etagers lejlighedsbyggerier, hvoraf de nederste har tilhørende indhegnet baghave, og 1. salen har rummelige altaner, som afhængig af årstiden er udstyret med alt fra parasoller og planter til fugleneg. Lejlighederne her er mindre og bebos af mange ældre par eller enlige, flertallet med dansk baggrund.

Tre pensionerede kvinder fortæller, at stuelejlighederne er attraktive, når det bliver besværligt at gå på trapper. Men der skal også tages højde for tid og kræfter til at passe have. En af kvinderne har selv boet i Hedemarken siden etableringen for 40 år siden og er flyttet rundt efterhånden, som hendes husstand har ændret sig - fra småbørnsfamilie med fem børn og ægtefælle til de nu voksne børn mellem 31 og 51 år over en længere årrække flyttede hjemmefra. Hun er for nylig blevet enke, men hendes ægtefælle har, som hun selv siger, da i hvert fald været hjemme fem gange, mens han arbejdede som lang-turschauffør.

"At man gør det til et meget attraktivt område at være i også for udefrakommende og forældre, og det er en del af det med reetablering af legepladser og de grønne områder. [...] Det har været en klar politik, at vi gerne vil invitere udefrakommende ind i området."

Ejendomslederen, om at ændre Hedemarkens ry

Lange og parallelle Hedemarkshistorier

Eksemplet er ikke unikt. Mange af informanterne har boet i Hedemarken hele eller store dele af deres liv. Børnene og de unge med blandet etnisk oprindelse er født i Danmark og opvokset i området ligesom flere af deres ældre og yngre søskende, efter at deres forældre kom til Danmark særligt gennem 70'erne. I de yngre småbørnsfamilier med pakistansk, tyrkisk/kurdisk og marokkansk baggrund har den ene ægtefælle sin livshistorie i Hedemarken, mens den anden ægtefælle er tilflytter i nogle tilfælde fra det fælles oprindelsesland. Indimellem bor også dele af øvrig familie: forældre, søskende, onkler m.fl. i Hedemarken. Blandt de voksne 50+ med både dansk og anden etnisk baggrund er billedet lidt mere sammensat fra at være nyligt tilflytter til at have boet med familie og et langt voksenliv i Hedemarken.

Så Hedemarken er et lokalsamfund, hvor mange beboere ikke bare har en længere livshistorik, men også hvor flere generationer og led af de samme familier er eller har været tilknyttede. Det er et sted, hvor det har været trygt at vokse op. Naboskabsundersøgelsen underbygger også et generelt positivt billede af Hedemarken: ca. 80% svarer, at de er glade eller meget glade for at bo i boligområdet. Det er samtidig et lokalsamfund, hvor en halvstor skoledrengs oplevelse af: "jeg kender næsten alle her" udtrykker en følelse af hjemlighed, som kan findes i et område af afgrænset og socialt overskuelig størrelse, mere end at det udtrykker praksis.

For praksis er også, at beboerne i stor udstrækning fordeler sig i etnisk funderede grupperinger. Disse

sameksisterer uden store problemer og kender til hinanden, men at særligt de voksne lever i parallelle, separate verdener, for som en langvarig beboer siger om etnisk blandet samvær i Hedemarken: "det har der aldrig rigtig været". Kontaktpunkterne på tværs af etnicitet er begrænset til omgang i vaskerierne og Spar, og samværet mellem generationer foregår primært inden for familierne.

Rumlig og social navigation

Den lokale praksis med begrænset kommunikation og interaktion på tværs af etnisk oprindelse er så rodfæstet, at informanterne accepterer det og hverken undrer sig eller udfordrer det. Omvendt udtrykker flere af de voksne en kulturel nysgerrighed og lyst til at møde andre end dem, der etnisk og generationsmæssigt ligner dem selv i Hedemarken. Nogle kan også huske særlige arrangementer med biblioteket, hvor der har været langt mere blandet beboerdeltagelse end normalt. Men det stopper ved enkelttilfælde. For hvor og hvordan skal det foregå?

Tilstedeværelsen af fælles og offentlige rum har stor betydning for social bæredygtighed. Det er her daglige kontaktflader er mellem mennesker, og her den demokratiske praksis kan udspille sig på "gadeplan". Det er i de offentlige rum, at de formelle og uformelle møder mellem beboerne foregår, som i modsætning til i de private hjem ikke kan til- eller fravælges. Eller det vil sige, at det kan de på nogle planer godt, for det offentlige, sociale liv gennemgår også en organisering på mikroplan både fysisk og kulturelt. For hvem kommer hvor, hvordan og hvorfor? Hvem benytter og deltager ikke i de eksisterende muligheder?

"Der har ikke rigtig været mulighed for aktiviteter, hvor man kan mødes med folk, man ikke kender, det er mere folk, man kender, som man mødes med."

Bahar 25 år

"Min mor er mest sammen med dem med hendes egen baggrund, min far er lidt på tværs, tror jeg, og det er det samme med mine søskende."

Serhan 16 år

Tværgående lokalrelationer

De svage tværgående lokalrelationer kan set ud fra social bæredygtighed blive kritiske i forhold til at kunne håndtere forandringer og situationer, hvor der opstår konflikter. For manglende kendskab og dybere relationer på tværs af beboergrupper kan medvirke til at gøre det vanskeligt at forstå og håndtere konflikter. For hvem tager ansvar, hvordan kan det beboerdemokratiske fællesskab praktiseres, og hvad motiverer til at engagere sig i forandringer, der ikke kun berører den enkelte og nærmeste familie?

"De holder sig for sig selv, jeg møder dem på vaskeriet, og de er utrolig søde og rare. Hvis man kommer lørdag-søndag, er det et virvar med hele familien, der vasker, men på almindelige dage er de så søde, men man kan ikke sådan komme ind... vi har ikke noget ellers socialt med dem..."

Bente 72 år,
om beboere med anden etnisk baggrund

Derfor er det vigtigt, at der er fælles rum og rammer for en løbende lokal dialog, skabelse af relationer, og hvor en demokratisk beboerpraksis giver forståelse for og plads til forskelligheder, som tilsammen ikke blot er kimen til at håndtere forandringer, men også til selv at igangsætte ideer og præge en ønsket udvikling i Hedemarken.

"Gode lejligheder til en billig penge og så vores beboeraktiviteter: fastelavn, juletræsfest, markedsdag, pensionistskovtur... og en ting mere er et godt beboerdemokrati."

Bestyrelsesformanden,
tre ting der kendetegner Hedemarken

Biblioteket er i dag det eneste organiserede sted, som tiltrækker beboere på tværs af både livssituationer og etnicitet. Både beboerforeningen med bestyrelse og egne fælleslokaler og klubben for børn og unge tiltrækker også varierede beboergrupper - blot helt forskellige.

Beboerforeningen har næsten udelukkende aktive, etnisk danske 50+ i bestyrelsen, og bestyrelsesformanden kalder måske derfor Hedemarken for et "sølvbryllups kvarter". Lignende mønster gør sig gældende til de årlige traditioner som f.eks. pensionist-busudflugt og julebanko med fælles flæskestegsspising. De informanter 50+, som deltager i beboerforeningens arrangementer er til gengæld glade for mulighederne, og som tre pensionerede kvinder er enige om: "de gør en masse for os". Til beboermøder hvor der bl.a. træffes beslutninger for boligforeningen, fortæller bestyrelsesformanden, at ca. 50 lejemaal i gennemsnit møder op svarende til omtrent 6%.

Om bestyrelsens erfaringer med at integrere beboere som repræsenterer områdets blandede etnicitet, siger en pensioneret kvinde og tidligere bestyrelsesmedlem: "Vi havde svært ved at samarbejde med dem, eller at de selv kom og ville samarbejde. [...] Vi følte dengang, at de ikke kom og samarbejdede. Når vi havde arrangementer og lavede arrangementer, så ville vi også have dem med, det er jo klart, men nej...". Hun mener også, at sproglige barrierer spiller ind, og at det kan ændre sig med de yngre generationer, som er opvokset i Danmark og derfor taler bedre dansk.

Næsten alle klubbrugere er ca. 9-16-årige primært med anden etnisk baggrund, hvilket også naturligt hænger sammen med den høje andel af børn og unge med anden etnisk baggrund i Hedemarken. Klubben har flere rum med plads til computerbrug, spil, håndarbejde, billard, tv og fælles "bar". De holder åbent mandag til fredag kl. 12-17 og tre gange om ugen også om aftenen: én kun for piger og to for de 14-16-årige generelt. De fleste aktiviteter står brugerne selv for, men indimellem arrangeres turneringer eller små ture ud af huset, som f.eks. skovtur og biograf i efterårsferien. Men der er brugerbetaling, og børnene har ikke mange lomme penge, fortæller klubbens leder.

Udeliv

Udearealerne er struktureret omkring pladsen og den lange akse med legepladser, hvor mindre stier og de grønne gårde støder op til. Her krydser beboerne hinanden på deres vej rundt i området. Selvom megen kommunikation måske er begrænset til en kort snak eller hilsen i forbifarten, er det offentlige rum med til at skabe liv - som for mange betyder tryghed - og synlige områdets mangfoldighed for beboerne selv. Når vejret er lunt, bliver bænke og legepladser brugt af mange forskellige beboere og børnegrupper udefra, som midlertidigt slår sig ned. I KABs Naboskabsundersøgelse svarer knap 80%, at de synes de "grønne områder" i Hedemarken er gode eller meget gode, hvilket kan ses som udtryk for generel tilfredshed med de udendørs faciliteter.

Til trods for Hedemarkens relativt beskedne fysiske størrelse er der for beboerne en naturlig orientering mod det helt nære udemiljø og mod steder, hvor der

"Jeg tror det største problem, også for os ældre, er nok det her med, at de går i flok. Hvis ikke de gjorde det, så er der jo ikke noget i vejen. De fleste siger, at de bliver ret urolige, hvis der kommer sådan 5-6 stykker. Min nabo har været overfaldet to gange."

Inger 73 år, om unge

er eksisterende relationer. Her betyder den fysiske inddeling af lejlighedsstørrelser og -typer - og dermed i vid udstrækning livssituation - i hver sin ende af området også en social rumliggørelse. Flere af de ældre informanter i vængerne giver udtryk for, at ki-osken ved midteraksen er langt væk, og at de ikke kommer længere end til Spar ved "den røde plads", hvis de ikke indimellem bruger Motionshallen eller et fælleslokale på Nyvej, mens børnefamilierne koncentrerer sig i fritiden af gode grunde omkring midteraksen med legepladserne.

"Jeg tør altså godt gå ude om aftenen. Jeg føler mig ikke utryk, men jeg kan godt se, når det er mørkt, og der kommer en flok unge mennesker der... men det ville man også gøre, hvis det var danskere, det ville nok være det samme."

Hanne 60 år

De to yderpunkter i brugen af udearealerne er børnene og områdets ældre generationer.

Børnene opholder sig uanset vejr og vind i stor udstrækning udendørs i dagtimerne, og de fylder meget i det lokale billede. Særligt drenge i flere aldersgrupper. At der her spiller flere faktorer ind, fortæller en 16-årig gymnasiedreng med kurdisk/tyrkisk baggrund om: "Vi har den norm i vores kultur, at vi synes, det er flot at sidde hos ens ven, mens forældrene er

"Jeg kan godt være utryk, så går jeg en stor bue udenom dem. Men jeg tænker også, her kender alle alle, så selvom jeg ikke kender dem direkte, så ved de måske, hvem jeg er: "hun er nok marokkaner, hun er i familie med den og den", så..."

Fatima 25 år, om unge

"Da jeg havde den periode, hvor jeg faldt, da var det altså dem, der hjalp mig op, det må jeg sige, og det var de store børn, også de voksne der også var flinke til det, og ingen danskere selvom de stod og så på det."

BENTE 72 ÅR

hjemme. Sådan har det altid været". Samtidig bor flere af familierne i lejligheder, hvor børnene deler værelse med hinanden, indtil de ældste begynder at flytte hjemmefra, typisk når de bliver gift.

De unge som starter på en ungdomsuddannelse får dog i perioder for travlt med lektier og evt. fritidsjob til at have meget udendørsliv i Hedemarken. De ældste teenagepiger er heller ikke særligt synlige og synes at opholde sig mere derhjemme eller hos hinanden. De største omkringgående grupper eller venepar er derfor yngre piger og drenge efter skoletid, og unge mænd som ikke er en del af uddannelsessystemet eller arbejdsmarkedet.

Børnene og de unge er i hverdagen således de mest synlige og de mest lokalt mobile brugere af udendørsmulighederne. Særligt de yngste informanter som går i de lokale skoler eller institutioner kommer i det daglige ikke meget uden for Hedemarken, hvor de til gengæld er særdeles hjemmevante. Cirka 73% af beboerne under 18 år har anden etnisk oprindelse.

Det betyder, at tilstedeværelsen af børn og unge bliver nært knyttet til anden etnicitet end dansk, og fordi de er meget udendørs og mobile, er de dominerende og lette at afkode i landskabet; en oplevelse af særligt drengegrupper, som nogle af de voksne informanter kommenterer på forskellig vis.

Beboerne 50+ i Hedemarken er på tværs af etnicitet dem, som synes at opholde sig mindst på de fælles udearealer. Dette mønster ser ud til at blive bekræftet af Naboskabsundersøgelsen, hvor 60% af alle voksne svarer, at de sjældent/aldrig bruger de fælles områder, og hvor Analysenotatet fremhæver, at de ældste beboere udtrykker mindst tilfredshed med udearealerne. Årsagerne til en begrænset brug kan være flere. Beboerne i vængerne har egen baghave eller altan, som dækker deres udendørsbehov, og mindre grupper af de danske 50+ mødes bl.a. indendørs i et foreningslokale på Nyvej. Derudover skal der måske uanset vejret være en anledning til at tage ophold udenfor og ikke mindst nogen at være der sammen med.

Synlige og usynlige randgrupper

Den mest stationære og afgrænsede del af det synlige, lokale landskab er en lille gruppe etnisk danske beboere, som sidder og står uden for kiosken og Spar og indimellem på en bænk ved græsplænen. De kan være højlydte, når de snakker og griner, mens de løbende øger salget af øl. De er da også et tilbagevendende element i interviewene, som de fleste af informanterne kommenterer meget varieret - børnene og de unge med anstrøg af forlegenhed - for de er uundgåelige at bemærke både for beboere og besøgende.

Øldrikerne er på den ene side tegn på en vis social rummelighed og sameksistens af en bred vifte af livssituationer i Hedemarken, for de accepteres stiltende i det daglige og direkte verbalt af flere af informanterne. Men på den anden side er de også udtryk for, at sameksistensen foregår parallelt, og at den sociale navigation i området og brugen af de både inden- og udendørs sociale rum usynligt segmenteres af beboerne selv. Samtidig er særligt børnefamilier og besøgende udefra påvirket af deres tilstedeværelse og den uro, som de som synlig gruppe bevirker.

Som gruppe er de et lokalt symbol og en måde at fortælle forskellige historier om Hedemarken på. Generelt giver informanterne med deres kommentarer udtryk for, at alkoholikerne bryder sociale normer og vækker opmærksomhed. Særligt for småbørnsforældrene er de grobund for utryk anderledeshed, mens de for de ældre etnisk danske informanter mere virker til at repræsenterer en tryk og accepteret anderledeshed.

"Mange flytter ud fra Hedemarken, fordi de synes, der bliver utrygt. Ikke så meget ballade jeg er utrygt ved, egentlig mere med alkoholikere. Jeg er jo så moden og voksen, jeg ved, hvad der er rigtigt og forkert, men det ved mit barn jo ikke. Min mand vil gerne flytte."

Esin 29 år

"Når jeg kører fra mig selv, så kommer man herover, så står der nogen og drikker ved købmanden og ved institutionen, det synes jeg ikke er fedt. Bare på min vej herover så er der tre steder, og nogen gange også på bænke her. Folk skal selvfølgelig have lov til at stå og hygge sig, men det er fra kl. 8 om morgenen, det er jo deres liv, og det er selvfølgelig sørgeligt, men det er jeg glad for, vi ikke har derovre."

Susanne om Hedemarken, bor i Koglens Kvarter

Mens de lokale alkoholikere er synlige, er tilstedeværelsen af andre misbrugsgrupper eller beboere med psykiske problemer mere usynlige randgrupper, som også kan skabe uro hos dem, der bor tæt på. Den yngre familiefar Karim fortæller om sin oplevelse: *"Der er mange hernede, rigtig mange, kommunen har proppet dem her. I hvert fald på Nyvej"*. Nogle af børnefamilierne oplever især *"psykisk syge"* i deres egen og naboopgange som en trussel mod deres børn, mens "alkoholikerne" der hænger ud ved Spar og kiosken gennemgående opfattes som mere harmløse. Nogle mener dog stadig, at det ikke "hører til". Der er skrevet klager til boligforeningen om larm og støj fra psykisk syge beboere, men boligforeningen har ikke indflydelse på beboerne i de lejligheder, hvor kommunen har anvisningsret.

"Fordi vi er mere ude med børn, er det mere synligt. Vi bruger biblioteket meget, legepladsen meget. Derfor er vi mere opmærksomme på, hvor trygt det er at færdes."

Fatima 25 år, om alkoholikere

"Jeg kan godt sidde oppe på bænken og snakke med x... det er en af druk-sutterne [...] De generer ikke nogen."

Kirsten 72 år

De to sociale randgrupper kan også påvirke Hedemarken både som selvbillende og i omverdenens opfattelse. En nyligt tilflyttet kvinde fortæller om besøgende families reaktion på alkoholikerne: *"Folk der kommer udefra, min datter og svigersøn, de var jo ved at falde i svime, da de skulle ned til købmanden og handle, hvad var det for noget, jeg var flyttet til!"*.

Kort karakteristik

Følgende formelle og uformelle netværk i Hedemarken bliver omtalt.

Beboerforeningen og bestyrelsen: Bestyrelsen har 11 medlemmer og to suppleanter. Foreningen står for en håndfuld årligt tilbagevendende arrangementer for beboerne, og har en række beboerlokaler af forskellig størrelse til rådighed.

Biblioteket: Åbnede i 1978 og er et lokalbibliotek under Albertslund Bibliotek, ligger ved "den røde plads".

Dartklubben: Drevet af frivillige, har eksisteret lidt mere end 10 år og har 20-30 medlemmer - mænd og kvinder 60+, der mødes en gang ugentligt i et af beboerforeningens lokaler.

Genbrugspladsen: Har åbningstider tre gange om ugen, hvor beboerne både kan aflevere og hente ting til genbrug.

Koranlæsning: Foregår privat hos bl.a. kvinder 50+ for børn og unge med muslimsk baggrund.

Kulturellen: Drevet af frivillige, har eksisteret knap 10 år og har 20-30 medlemmer - primært kvinder 60+, der mødes tre gange månedligt i et af beboerforeningens lokaler.

Kvindekurdisk netværk: Drevet af frivillige, består fast af en mindre gruppe kvinder, der mødes et par gange ugentligt i Ungehusets lokaler.

Linedans: Drevet af frivillige og har tre dansehold en gang ugentligt på Vridsløselille Skole. 30-40 medlemmer på ca. 40-75 år, hvoraf flertallet er kvinder. Afholder et par sociale arrangementer i løbet af året.

Ungehuset (klubben): Har tidligere eksisteret i forskellige former og under andre navne. Er åbent for 10-16-årige og har i gennemsnit ca. 50 daglige besøgende.

Åndehullet i Hedemarken: Kirkelig forening, har eksisteret siden 1999 og henvender sig til ældre og pensionister. Afholder bl.a. bankospil en gang om måneden.

I yderkante af Hedemarken nævnes bl.a. Motionshallen med svømmehal, fitness faciliteter og træningshold for ældre og "fit for kids" for børn, Dyregården for børn, Albo Omsorgscenter ved Albertslund Centrum.

Opsamling

Socialitet handler om de mange måder, som mennesker er sammen på, hvordan vi er sammen, og hvad vi er sammen om. Vi bevæger os ind og ud af sociale sammenhænge, store grupper og samvær på tomandshånd, organiserede og spontane samværformer, stærke og svage relationer. Alle former for socialitet kræver sociale og kulturelle kompetencer af den enkelte. De er tilegnet over tid og gennem personlig erfaring. Derfor spiller menneskers livshistorie og daglige møder med andre også ind på, hvilke former for socialitet vi opsøger og føler os hjemmевante med, og hvordan vi f.eks. møder og håndterer forskelligheder.

En 73-årig kvinde, har øje for den betydning, som erfaring med at indgå i sammenhænge med forskellige mennesker kan have: *"Vi havde også en revy herude, som gik af stablen en gang om året, den var vi også med i, og der lærte man både folk at kende, men du lærte også at snakke med folk, og så kom man i bestyrelsen og så lærte du.. mere udadvendt og snakke med folk"*. Hun taler ikke om demokratisk praksis og social rummelighed, men hun berører det indirekte gennem sit fokus på, at det at lære "at snakke med folk" er vigtigt og noget, der kan udvikles og tilegnes gennem møder med forskellige mennesker.

Den sociale organisering i Hedemarken udspiller sig med markant ankerpunkt i etnisk funderede fællesskaber og i høj grad livssituation. Det har betydning for selvidentiteten og de former for socialitet, som de enkelte beboere lever med og erfarer i det daglige. På det overordnede plan har denne praksis dermed også konsekvenser for den sociale bæredygtighed i området. Børnene og de voksne i job med anden etnisk baggrund indgår gennem institutioner og arbejdspladser i etnisk blandende relationer. Men som vi beskriver nærmere i næste kapitel, er der klare mønstre for, hvordan der opbygges stærke relationer, og at disse mønstre til en vis grad ser ud til at videreføre den opdelte praksis.

Som beskrevet har de organiserede rum og rammer i Hedemarken vanskeligt ved at understøtte stærke tværgående lokalrelationer, som kan bryde det etnisk opdelte mønster. Inden for de etniske fællesska-

ber mødes særligt børn og unge på tværs bl.a. i regi af klubben, mens beboerne 50+ har lille eller ingen kontakt på tværs af etnicitet. Dette kan ses som et udtryk for og en konsekvens af flere både strukturelle og lokalkulturelle faktorer etableret gennem mange år:

- Den etniske fordeling følger i stor udstrækning beboernes livssituationer: der er langt flere børnefamilier og børn med anden etnisk oprindelse, og der er langt flere 50+ og pensionister med dansk end med anden etnisk baggrund - og fælles livssituation og aldersgruppe kan være en platform for fællesskaber.
- De to etablerede sociale rum: klubben og beboerforeningen har gennem længere tid opbygget så stor en overvægt af bestemte etniske grupper, at det kan afholde andre fra at deltage. Det er blevet to organisatoriske rammer, som spreder frem for at forbinde på tværs af etnicitet.
- Der er ikke opbygget og vedligeholdt tilstrækkeligt mange fælles, robuste traditioner og netværk, som samler beboerne på tværs gennem oplevelser og uformelt samvær. Mindre grupper deler netværk, samvær og oplevelser, f.eks. muslimske og kristne højtider, linedans og pensionistklubber, men der er ikke tværgående samlingspunkter.
- Biblioteket er det eneste bredt delte fysiske og sociale rum i Hedemarken. Men til trods for at det tiltrækker den mest varierede beboersammensætning, og der er positive opfattelser af biblioteket, er der blandt flere af de voksne informanter ikke en klar fornemmelse af, hvad de kan bruge stedet til udover lån af bøger. Samtidig har der været begrænsede sociale aktiviteter og involvering af beboerne. Et eksempel er dog integrationsprojektet KASBA fra 2005, som med voksende tilslutning tiltrak kvinder med anden etnisk baggrund. Biblioteket har også et veletableret afsæt for at blive en platform for løbende dialog og relationsskabelse i Hedemarken: et sted hvor beboerne opbygger og udvikler tættere relationer til hinanden.

5.

SOCIALE STRATEGIER OG LIVSSITUATIONER

Dette kapitel sætter fokus på relationer, aktiviteter og steder knyttet til hverdagslivet. I undersøgelsen har vi talt med informanterne om, hvad de laver efter skole, arbejde eller i dagtimerne, i weekenden og i hverdagen. Hvilke oplevelser og aktiviteter de deltager i og godt kan lide, hvem de er sammen med, og hvordan samværet foregår. Der er mange grundlæggende fællestræk på tværs af alder, køn, etnicitet og livssituation, men der er også variationer og forskelle. Det udmønter sig bl.a. i det, der kan kaldes "sociale strategier". Disse dækker over de måder, hvorpå relationer og aktivitetsformer skabes og vedligeholdes, og de præsenteres i kapitlet først for 50+, børn og unge og til sidst småbørnsfamilier.

De sociale strategier er samtidig et afsæt for at indkredse spændingsfelter i forskellige livssituationer. De beskrevne spændingsfelter karakteriserer livsprocesser og -forandringer, der tillægges betydninger af informanterne selv, eller kan ses som væsentlige. Her kan de sociale strategier, netværk og relationstyper være afgørende for, hvilke muligheder og begrænsninger den enkelte har for at handle og navigere i forhold til fremtiden eller ønsker. Kapitlet indeholder dermed også åbninger for at se på, hvilke roller Medborgercentret kan spille i forskellige livssituationer.

En novembermørk, sen eftermiddag har biblioteket inviteret til foredrag om type 2 diabetes. Der er kaffe, te og småkager stillet frem. På forhånd er der kun en enkelt tilmeldt, men personalet har sammen med foredragsholderen fra et apotek i Albertslund besluttet at afholde det alligevel. For mon ikke der dukker flere uanmeldte op. En medarbejder har nogle dage inden gjort en ekstra indsats for at sprede budskabet: ringet på hos beboere i vængerne, fortalt om arrangementet og fordelt flyers i postkasser rundt omkring i området.

Det ser ud til at have virket i det små. For det, der på papiret starter med en enkelt, bliver i løbet af foredragets opstart til ni kvinder. De ser alle ud til at

være 50+, to har dansk baggrund og de øvrige kurdisk/tyrkisk. Det lyder som om, det er genkendeligt for flere, når der bliver fortalt om symptomer på og behandling af diabetes. Og det er da også sandsynligt, at nogle af de fremmødte kan have diabetes, for som der bliver fortalt, er der en generel overvægt af borgere med bl.a. pakistansk og tyrkisk oprindelse, som udvikler diabetes 2 i Danmark.

Selvom foredragsholderen gør meget ud af at forklare undervejs, betyder emnet, at der er flere fagtermer og mere usædvanlige danske ord. Så den medfølgende yngre kvindelige elev fra apoteket får brug for sit tyrkiske, da hun løbende agerer tolk.

Nogle af kvinderne ytrer sig indimellem verbalt og kropsligt, når der bliver fortalt om, hvad diabetikere skal være opmærksomme på i forhold til kost og motion, eller hvis der er noget, de ikke forstår. Måske nogen skal hjem og afprøve selv. Ellers fortæller primært en etnisk dansk kvinde om sine egne erfaringer med at få diabetes konstateret som 66-årig.

Samværsformer og sociale strategier

Flere af kvinderne kommer til foredraget to og to. I hvert fald den ene af de to danske kvinder har en fast tilknytning og kontakt til biblioteket, og en af de etnisk kurdiske kvinder er mor til en i personalet. Det fortæller om, hvilke indgange der kan være til deltagelse i arrangementer, og at det i bibliotekets tilfælde kan udspringe af relationer til stedet eller personalet.

Det fortæller også, at deltagelse for nogle kan afhænge af at have eller ikke have mulighed for følgeskab. Altså om den enkelte har personlige relationer til andre med samme interesser eller lyst til at deltage i socialt udadrettede arrangementer.

Historien kan også være et eksempel på, hvilke rammer for kommunikation der er i området. Mund-til-mund er altafgørende som "blåstempling" og for spredning, og eksisterende relationer skaber åbninger for nye relationer. Samtidig kræver det et stort benarbejde i første omgang at nå ud til bibliotekets nærmeste netværk af beboere og i næste omgang også at nå ud til helt nye.

Som to kvinder i 50'erne med pakistansk oprindelse siger om, hvordan Medborgercentret skal sikre, at beboerne hører om arrangementer og om brugen af f.eks. plakater: *"Det tror jeg ikke, vi skal selv gå til dem [andre kvinder], vi skal forklare til dem, det tror jeg. De følger ikke med i den der plakat. Derfor måske sende den hjem til dem. Vaskeri ok, men..."*

Endelig åbner eksemplet vigtige spørgsmål og overvejelser for Medborgercentret om forskellige former for samvær, arrangementer og organisering. For hvem føler sig hjemme og fortrolig med hvilke former, og hvem tiltrækkes af helt andre? Og hvad med den manglende forhåndstilmelding? En praksis som

giver arrangementer af denne type visse udfordringer.

I dette tilfælde er der tale om et fagligt formidlen- de foredrag med en oplægsholder og med publikum. Her gælder implicite koder for adfærd: f.eks. at publikum er stille undervejs, gerne må stille spørgsmål eller kommentere men ikke for langt, at det handler om at lære og tilegne sig ny viden. Et velkendt format for et bibliotek og en social ramme, som biblioteket behersker til fingerspidserne.

Samtidig er det også tydeligt, at ikke bare emnet men meget sandsynligt også formen tiltaler bestemte beboere og behov og samtidig er styrende for forskellige forventninger. Som en yngre kvinde siger om forskellen på et foredrag og uformelt samvær omkring kaffe og te - og hendes ønske om begge samværsformer: *"foredrag, der lærer man ikke hinanden at kende, mere lyttende, man lærer noget. Det andet er mere socialt, at være sammen".*

Sneboldstrategien - 50+ og livsforandringer

En nyttilflyttet 60-årig etnisk dansk kvinde fortæller i et interview med tre kvindelige bekendte om sine oplevelser med at skabe relationer i Hedemarken. Fra at omfatte en enkelt bekendt er hendes berøringsflade på meget kort tid blevet til deltagelse i utallige formelle og uformelle netværk med løbende aktiviteter både i og uden for nærmiljøet.

"Jeg kendte en, da jeg flyttede herover, jeg kendte ikke andre, og hun tog mig så med til klubberne, og så begyndte jeg bare at snakke med folk, og så lærte jeg nogen at kender der. Man lærer alligevel nogen hurtigt at kende. Jeg synes, det er et godt sted at bo her. Klubberne tager pænt imod en ny en, det synes jeg altså."

De omtalte klubber er to pensionistforeninger i Hedemarken, som hver har et fast ugentligt mødetidspunkt i det samme beboerlokale. Derudover har de i forskelligt omfang højtidskomsammen som påske- eller julefrokost og enkelte ture "ud af huset". Begge klubber har som tidligere beskrevet eksisteret flere år og har en lille fast kerne og mere sporadisk besøgende, som alle betaler et mindre medlemskontingent.

Der er således tre forudsætninger til stede: et fysisk rum som danner ramme for at mødes, et minimum af mennesker som er tilbagevendende og en organiseret form, der gør, at medlemmerne ved, hvad der skal foregå, og som selvom den forekommer løst organiseret og personbaseret sikrer en vis kontinuitet.

"Beboerforeningen i Fosgården var i Jylland med deres familier og beboere og kvinder og børn. De går der, hygger sig i lejet lokale, og de spiller og laver mad og går rundt og ser på nogle ting, museer og nogle ting [...] det skal vi også arrangere, f.eks. de samme mennesker mødes og laver mad til 50 mennesker. En af vores veninder var der, og vi har hørt fra hende, men vi måtte ikke komme med, det er kun for beboere."

Nasreen 56 år

Den nyttilflyttede kvinde taler positivt om at møde og blive en del af begge klubber, som hun kommer i fast. De minder på mange måder om de hundredvis af små og store klubber og foreninger, som findes over hele landet. De er drevet af frivillige, og de har en form for samlingspunkt, hvoraf det sociale element er en stor del. Men i modsætning til f.eks. sportsforeninger er det sociale samvær og samtalerne i disse to klubber det centrale og det eneste, idet der er meget begrænsede konkrete aktiviteter. Der er kaffe og kage, og der er uformel, uorganiseret snak rundt om et bord.

I princippet kan alle også melde sig ind. Men spørgsmålet er, om alle ville føle sig veltilpassede eller kunne blive integreret i den sociale form.

En 72-årig kvinde som selv er aktiv i den ene klub, siger om den anden: "jeg synes x er... de er meget klidker dernede". Set udefra forekommer klubberne meget homogene. Alle er 50+, har fri i dagtimerne, har dansk baggrund og bor alle med en enkelt undtagelse i Hedemarken. Kønsmæssigt er der også en overvægt af kvinder. Forudsætninger som denne beboer formelt set opfylder. Så i princippet skulle der ikke være nogen begrænsninger for, at hun uproblematisk kunne blive en del af klubben. Men måske mangler hun det bindeled, som den nyttilflyttede kvinde fortalte om? En udadvendt og socialt forankret ven eller bekendt, som tager hende med, introducerer og skaber tryk ved det første møde blandt nye mennesker og i en ny social situation.

Det kræver menneskelige ressourcer og kulturelle kompetencer at bevæge sig ind og ud af sociale sam-

menhænge og netværk. Men det kræver måske også et minimum af eksisterende relationer og socialt fodfæste, som både foredragseksemplet hvor kvinderne kommer to og to, og historien om den nyttilflyttede kvindes "sneboldstrategi" begge antyder.

I begge eksempler er den afgørende forudsætning i et overordnet perspektiv også, at de to sociale rammer på forhånd er etablerede og definerede. Det er både fysiske rammer, men det er også rammer for organiseret socialt samvær, hvor nogen uformelt tager eller formelt har ansvaret for, at det finder sted, og hvor relationen til en allerede integreret kontaktperson er den letteste strategi for at blive en del af et midlertidigt fællesskab. På det plan har klubberne og biblioteksforedraget mange træk tilfælles.

"At komme ud"

For nogle kan det første skridt ud af hjemmet over dørtærsklen være den vigtigste og måske største udfordring for at få "snebolden" til at vokse eller for at få tilstrækkelige, meningsfulde gøremål i det daglige. Det beskrives af flere af beboerne 50+ som "at komme ud". Man kan handle ind i centret, gå til og fra arbejde eller transport, spise frokost på et ældrecenter, gå en tur i godt vejr. Men derudover kan det være svært, for hvor skal man gå hen, og hvem skal man gøre det med, hvis der er mange ledige hverdags timer?

Særligt aftenene er forbundet med at være hjemme. En pensioneret kvinde kender dog til en kørselsordning for ældre og handicappede. Hun mener, der er en lille gruppe beboere fra Hedemarken, som bruger den.

Nogle er bedre til "at komme ud" end andre og mere opsøgende. Nasreen fortæller om sin veninde Amina: "Hun er god til det, at komme ud, men ikke alle, mange der sidder derhjemme". For eksempel har Amina i sin tid selv opsøgt den kurdisk/tyrkiske kvindeklub, der mødes nogen gange ugentligt i Ungehusets lokaler, hvor hun var den eneste kvinde med pakistansk oprindelse. Siden er hun blevet gode venner med dem og bliver inviteret med til deres børns bryllupper.

Amina er førtidspensionist og fraskilt og har været nødt til at være meget opsøgende selv, hvis hun skulle træffe andre mennesker i løbet af sin dag, og det har været vigtigt for hende: "Jeg kan meget godt lide at være sammen med folk", som hun siger, og ikke mindst at træffe dansktalende så hun kan bevare og vedligeholde sin evne til at tale dansk. Det er ikke altid nemt, men et stort ønske for begge de to kvinder: "Vi kan godt lide kontakt med de andre også. På den måde vi snakker også på dansk. Hvis vi kun er pakistanere, vi snakker kun pakistansk. Vi er glade, hvis andre kommer."

"Det er sådan noget, hvor man kommer lidt ud om aftenen og bliver løst fra fjernsynet [...] Der bliver man hentet om aftenen, når det er mørkt, og så bliver man bragt. Ellers kommer man jo ingen steder om aftenen."

Bente 72 år, om kørselsordning for ældre

Amina og Nasreen er veninder. Mens Amina ikke arbejder, har Nasreen et fast job fire timer om ugen som køkken- og pædagogmedhjælper i en børnehave, hvor hun også tager tilkaldevagter, så hun kan få en arbejdsuge på 15-30 timer og et tilskud til en trængt økonomi. Men ellers kommer hun kun hjemmefra, hvis der er en at følges med: "Går ikke alene, vil gerne have en med, så er jeg god, hvis jeg alene, jeg meget doven". De mener heller ikke, at deres jævnaldrende veninder og kvindelige bekendte i Hedemarken går særlig meget ud eller mødes til offentlige arrangementer uden for hjemmet. Når de går ud, mødes de på private venindebesøg til te eller lidt mad, og enker og fraskilte kvinder med pakistansk oprindelse bliver måske inviteret til aftensmad hos andre familier.

De to kvinder har aldrig hørt om de to pensionistforeninger i Hedemarken, selvom de begge har boet

der i flere årtier. Til gengæld har de selv været op-søgende over for arrangementer i omkringliggende boligforeninger som Bækgården og Fosgården, og gennem deres tidligere sprogskole har de stiftet bekendtskab med Ældre kulturcentret Damgårdshave. Her har de gennem årene deltaget i et kursus om sund kost og ernæring, været til et arrangement med zone- og fysioterapeuter og besøgt en lokal pensionistforening: "Vi har besøgt et sted, hvor pensionist-folk selv har lavet tæpper, hvor de syr, hækler, i Damgårdshaven. Det er et rigtig flot lokale dernede."

De indgår i uformelle og løse netværk af særligt jævnaldrende indvandrekvinder, som forgrener sig i nærliggende boligforeninger. Gennem netværket spredes snak og information om, hvad der sker lokalt andre steder, og hvilke tilbud der er. Især er det

tillokkende og spændende for dem at kunne være sammen med jævnaldrende kvinder omkring håndarbejde, porcelænsmaling og andre kreative sysler.

På grund af krav om lokalt tilhørsforhold i en boligforening eller medlemskab har de kun begrænset mulighed for at deltage i nogle arrangementer i andre foreninger. Håndarbejdsværkstedet har de to kvinder eksempelvis kun hørt spændende ting om, men ikke fået adgang til som udefrakommende. De fortæller meget begejstrede om de aktiviteter, de selv har kunnet deltage i. Særligt kurset om kost og ernæring har gjort stort indtryk. De mener, at spørgsmålet om sundhed er yderst relevant i deres og andre kvinders liv. For helbredet er en faktor og et spændingsfelt, der kan skabe forandringer, og med alderen kommer flere sygdomme til.

Blandt informanterne med anden etnisk baggrund eksisterer der en opfattelse af, at flere af dem bliver ramt af sygdomme forbundet med især diabetes og overvægt generelt. Derudover nævnes rygproblemer f.eks. diskosprolaps, dårlige kræ og reumatisme som udbredt hos denne gruppe. Det er forhold, som kan fylde meget i hverdagen, sætte begrænsninger for aktivitetsniveauet og påvirke livskvaliteten.

På den anden side er der en bevidsthed om at kunne gøre noget selv for at ændre og påvirke disse forhold, og der er på tværs af etnicitet blandt kvinderne 50+ gennemgående en stor lyst til mere viden om forebyggelse, kost, sundhed, sygdomme og træning, som kan afhjælpe fysiske problemer, og samtidig kan opleves som en vigtig del af det at gå fremtiden i møde.

Kaffesamvær

For de aktive og opsøgende er der flere dagtilbud rundt omkring i Albertslund, og som tre kvinder er enige om: "Der er faktisk mange ting for pensionister". Her er det interessant at trække nogle relevante resultater frem fra Naboskabsundersøgelsen, som bl.a. har spurgt til beboernes kontakter uden for Hedemarken. På spørgsmålet om antal medlemskab af foreninger (klubber, sport, politik, hjælpeorganisationer, miljø, mv.) uden for boligområdet, svarer 48% ingen. Samtidig blive der spurgt til omfanget af personer uden for Hedemarken, som beboerne har besøgt eller selv haft besøg af indenfor det sidste år, og som ikke er familie. Til dette svarer 19% ingen og 29% nogle enkelte.

Som Analysenotatet fremhæver, må der i forhold til venner og bekendte uden for området siges at være "en relativ stor del som ikke har disse forbindelser". Videre står der: "Deltræk viser, at de enlige med børn er de mest aktive og de med flest bekendtskaber uden for området, mens der blandt de ældre, par med børn og indvandrere/efterkommere er mellem 25-30% som har svaret, at de ikke kender nogen uden for området, de har så høj grad af tillid til, at de kan tale med dem om personlige ting."

En 72-årig kvinde der går til "vedligeholdelsesmotion" med andre fra Albertslund i Motionshallen for-

tæller: "Jeg var som en medisterpølse, har gået der 7 år, og på de 7 år er jeg kun faldet en gang, så jeg kan varmt anbefale det [...] og så har vi et meget godt socialt samvær, vi drikker kaffe bagefter".

Kaffesamvær og en organiseret men uformel social omgangform er vigtig, og kaffe bliver nævnt igen og igen som betegnelse for en samværsform, som særligt tiltaler og efterspørges af informanterne 50+.

En 73-årig gift kvinde og langvarig beboer i Hedemarken har ikke selv stort behov for Medborgercentret i dag. Hun har børn og børnebørn inden for kort afstand, og så er hun både aktiv i den ene pensionistklub og en danseforening, som holder til på Vridsløselille Skole. Hun tror dog, der er en del lokale pensionister og ældre, som kun sjældent kommer ud og har meget begrænsede relationer: "Jeg har ikke behov for det, men hvis det var der, så kunne det godt ske, man gik der en enkel gang om ugen. [...] Men det ville ikke skade at have det. Dem som har behov for det, så kom de mere ud eller mødte andre. Vi havde en nabo før i tiden, og hun havde boet her nogle og 20 år, og hvad kendte hun... to mennesker, ik'". Så hun synes, det er en rigtig god idé med muligheden for kaffesamvær.

"En anden beboerforening har startet svømning for kvinder for 150 kr. for tre måneder. Kun for beboere i Bækgården og Fosgården. For nylig de er startet. Vi er kede af det, for vi kan ikke være med."

Nasreen 56 år

Opsamling

Flertallet af de voksne 50+ i Hedemarken må generelt siges at være i en situation, hvor pensionisttilværelsen ikke udgør en oase af udlandsrejser og kronen på et økonomisk indbringende arbejdsliv. Et voksenliv med måske begrænset eller sporadisk tilknytning til arbejdsmarkedet eller lavindkomst jobs betyder et spinkelt økonomisk grundlag, som for nogen giver grobund for utryghed og for andre snarere accept: "Jeg har ikke mange penge, men jeg klarer mig, jeg mangler ikke noget", som en 72-årig kvinde siger.

Den enkeltes oplevelse af egen livssituation er samtidig afhængig af, om store sociale forandringer som pensionering og børnenes fraflytning er nært forestående, eller om de er gennemlevet og en ny livssituation veletableret.

Samtidig udtrykker de interviewede beboere 50+ stor lyst og vilje til at skabe sig et fritidsliv, der rummer mulighed for at lære nyt og udvikle sig i socialt samvær med andre, så længe udgifterne kan holdes nede. Hvis den enkelte har været pensioneret eller uden for arbejdsmarkedet i flere år, har de været vant til selv at skulle opsøge og skabe et aktivt, socialt liv på egen hånd. I det hele taget har informanterne blik for, at de selv kan være med til at forbedre deres livssituation ved at skabe flere venskabsrelationer, udvide og forstærke deres netværk og have fokus på sundhed og livsstil.

Der er gennemgående kendetegn for de samværsformer og relationstyper, som beboerne 50+ fortæller om, at de deltager i, selv opsøger og efterspørger i dagtimerne eller uden for evt. arbejdstid. Tilstedeværelsen og muligheden for disse i eller i nærheden af Hedemarken handler dermed også om disse beboergrupper platform for at opbygge nye og eller vedligeholde eksisterende relationer udover familien.

- For det første er der et fysisk, indendørs ankerpunkt uden for hjemmet. Hjemmet er også et mødested men primært eller udelukkende for familiemedlemmer eller få nære venner.

De fysiske rammer kan være alt fra beboerlokaler til motionscenter, spisesteder, biblioteker, foreninger, ældrecentre eller storcentre.

- For det andet er deltagelse for langt størstedelens vedkommende funderet i at have enten følgeskab eller at kende nogen andre i forvejen. Det er ofte også indgangen til i første omgang at få kendskab til en aktivitet eller et arrangement, som spredes vis mund-til-mund.
- For det tredje er samværet ofte knyttet til organiserede eller velkendte former og formål. Det kan enten være formelt etableret gennem tidsrum og social ramme: f.eks. foredrag, motionshold, kursus, dans, eller uformelt: spise frokost ude, besøge storcentre, butikker, boerrum og gå en tur med følgeskab.

Endelig er de organiserede fællesrum eller offentlige og etnisk blandende arrangementer væsentlige for kvinder uden for arbejdsmarkedet med indvandrerbaggrund i forhold til at vedligeholde og videreudvikle deres sproglige kompetencer. Uden adgang til disse trygge steder og fælles aktiviteter bliver de daglige berøringsflader koncentreret til små grupper med ensartet etnisk baggrund i private sammenhænge.

Informantgruppen 50+ er meget sammensat, men fælles for dem uden for arbejdsmarkedet er, at den naturlige kontaktflade primært er begrænset til enten familie eller et løst organiseret, uformelt netværk, og at de alle selv aktivt skal opsøge aktiviteter og selskab. Nogle har børn, børnebørn, måske ægtefælle eller anden familie fysisk tættere på, men det er i mange tilfælde et spinkelt grundlag i dagtimerne og rummer heller ikke læring eller kreative muligheder, som bl.a. efterspørgeres. De er gennemgående søgende og særdeles interesserede i, at der sker mere for dem i Hedemarken, hvor mulighederne for uformelt kaffesamvær og mere formelt organiserede aktiviteter i dag er meget begrænsede, hvilket forstærkes af, at det eneste uforpligtende indendørs mødested for dem i dag er biblioteket.

Gruppestrategien - børn, unge, stærke lokalrelationer og pejlemærker

De interviewede børn og unge har i deres sociale strategier flere træk til fælles med sneboldstrukturen, for deres tilgang til nye relationer også er, at de møder venners venner eller skaber relationer gennem den nære familie. Men en afgørende forskel fra beboerne 50+ er, at de har flere og mere omfattende naturlige berøringsflader i det daglige, og at de derfor både i de stærke og de svage bånd lever og bevæger sig i større og tættere grupper.

De stærke bånd er den nære familie og de lokale venner, som i nogle tilfælde også kan være skolekammerater. Begge fylder både kvantitativt og kvalitativt meget. De svage bånd er bl.a. klub- og skolekammerater mere generelt, fodboldvenner eller fra andre fritidsinteresser, naboer og andre bredt i lokalmiljøet.

Gruppestrategien er på flere planer et gennemgående træk for både samværsformer, relationsskabelse og livssituationen. Ikke kun fordi samværet ofte foregår i grupper, men også fordi identitet og den både eksplicitte og implicitte selvfortælling meget er knyt-

tet til grupper og gruppetilhør. Både dem man tilhører, og dem man ikke tilhører.

Etnicitet

De interviewede børn og unge fortæller med stolthed og viden om deres familie både indenlands og udenlands, om at mødes i weekender og højtider - og mere sjældent til bryllups- eller feriebesøg. Også deres daglige venskabsrelationer er som for de fleste andre i Hedemarken funderet i etnicitet, og selvom børn og unge med anden etnisk baggrund mødes naturligt med andre via skole og institutioner, så har de nærmeste og lokale venner enten tilsvarende oprindelse eller anden end dansk.

En universitetsuddannet mand i 30'erne siger om sin barndom i Hedemarken: "Før i tiden var vi pakistanere, og så legede vi sammen, det faldt naturligt, det var ikke sådan, at vi havde grupperinger, og danskere ikke måtte være med, sådan var det bare".

Sådan er det bare, er en gennemgående reaktion i alle interviewene på tværs af alder, når vi taler om, hvordan det kan være, at det sociale liv i Hedemarken er knyttet til etnicitet. Ingen uanset baggrund kommer med eksplicitte årsager eller udtrykt uvilje

mod andre. Men der er nogle strukturelle mønstre - også for udvikling af relationer - som går igen, og som kan være med til at skabe og fastholde denne praksis, som ser ud til i en vis grad at føres videre fra generationerne og blive etableret i barndommen.

Børnene og de unge fortæller, at de kender mange af deres lokale og bedste venner gennem deres familie og forældre, hvorimod venner mødt gennem skolerne eller fritidsinteresser også bor andre steder end i Hedemarken. Men at her er og har det været svært at være sammen og fastholde en relation uden for skoletid i barndommen. Som en 10-årig dreng fortæller, da vi taler om, hvem han gerne vil være mere sammen med: *"Nogen af mine venner som bor i Kanalens, dem ser jeg næsten ikke så meget, kun i skolen hver dag, men ikke sådan i Hedemarken, så vi kan lege meget"*.

Til trods for at Kanalens Kvarter ligger inden for en kort fysisk afstand, så skal jernbanen krydses, og det mentale og sociale nærmiljø overskrides. Særligt skolebørnene ser ud til kun at komme uden for Hedemarken ifølge med forældre eller ældre søskende, hvis de i weekenden f.eks. skal på familiebesøg, i et shoppingcenter, i centret ved stationen eller - som enkelte - går til en fast fritidsinteresse som fodbold eller taekwondo i Albertslund.

For børns daglige relationer er et nærheds- og kendskabsprincip afgørende for den naturlige kontaktfælde. Når der samtidig i dag er ca. 3/4 under 18 år med anden etnisk baggrund end dansk, ligger der også her en åbenlys forklaring på dette gruppemønster. Samtidig foregår der særligt for de yngste børn en social mediering gennem forældrene og deres netværk, som betyder, at relationer i en vis udstrækning "går i arv".

Senere ungdoms- og voksenuddannelse, sprogskole samt arbejdspladser repræsenterer åbninger for den voksne til nye miljøer og mulige relationstyper uden for Hedemarken. Men for de lokale børn er kontaktfelterne primært begrænset til Hedemarken. Hvis børnenes senere voksenrelationer, netværk og kulturelle kompetencer etableres gennem barndommens og ungdommens primære kontaktfelter, antyder det

også et muligt mønster for, hvordan de etnisk funderede grupperinger bliver fastholdt også hos anden- og tredjegerations efterkommere af indvandrere.

Venner

Børnene og de unge lever med meget stærke bånd til Hedemarken og til deres lokale venner. De fylder og betyder meget i dagligdagen, og der er en stærk fælles historie rodfæstet i det at vokse op sammen og omkring hinanden. Lokalområdet er omdrejningspunkt i dagligdagen og nærmiljøet deres orienteringspunkt: *"Vi har det fint, når vi går rundt, kender næsten alle sammen, vi er vokset op med dem alle, det er hyggeligt"*, som en 18-årig pige siger og senere svarer på spørgsmålet om, der er noget at opleve andre steder i Albertslund: *"Jeg ved ikke, om der er noget andre steder. Det er her vi bor."*

Biblioteket og særligt klubben er for nogle de faste indendørs mødesteder, men udearealerne bliver også brugt flittigt af børnene i dagtimerne: *"vi finder meget på nogen sjove ting, vi har fundet en hule og sådan noget"*, fortæller en 10-årig dreng som eksempel på, hvad han kan lave med sine venner.

Samværet er uorganiseret og bortset fra sommerens fælles fodboldkampe med store drenge og unge mænd på "store bane", hvor der indimellem kommer modspillere fra et lokalområde som Blokland, og der kæmpes om sodavand, er samværet ikke knyttet til bestemte aktiviteter. Drenge og piger hænger ud og snakker i små og større grupper, hører musik på mobiltelefonen, går rundt i Hedemarken, de yngste spiller "jojo" med små figurer, og det vigtigste er: *"Først og fremmest er jeg sammen med mine venner uanset om biblioteket eller klubben har åbent [...] jeg er bare sammen med mine venner"*, som en 14-årig dreng siger.

Hjemmet er forbundet med alenetid, lektier, tv, computer og samvær med familien. Hjemmet er særligt for drengene ikke et mødested og slet ikke, når forældrene er tilstede. Derfor kan det også være en udfordring at finde mulighed for bare at være alene sammen med vennerne i et lille område som Hedemarken. Indimellem er der ikke noget at tage sig til. Der er kedeligt.

For de ældre piger, som bor med deres familie i de store 5-værelses lejligheder, er hjemmet et sted, hvor man kan bruge sin fritid efter skole og besøge hinanden på skift nogle eftermiddage om ugen særligt om vinteren, når der ikke er lektier eller fritidsarbejde. Også pigerne er primært sammen med lokale venner i Hedemarken. De er enten vokset op sammen og er veninder fra folkeskolen, eller det er nye venskaber baseret på fælles ungdomsuddannelse. De ældre teenage piger og drenge bevæger sig uden for Hedemarken for at shoppe eller gå i biografen. Indkøbscentre i omegnen eller i København er foretrukne valg. De kan også finde på at tage i svømmehallen et par stykker sammen, og der kender de noget af personalet, som også bor i Hedemarken. Flere af de unge er kommet i klubben som skolebørn, og muligheden for denne type organiseret samvær kan være savnet, når de bliver for gamle til klubben.

Motionshallen står for to større drenge som en attraktiv ramme for selvorganiseret fodbold. Af forskellige grunde må de dog ikke bruge den uden for klubbens regi, og det ærgrer dem.

En 14-årig dreng er klar over, at der har været hærværk. Hans lille gruppe har selv forsøgt sig med at tale med hallen, men hans oplevelse er, at *"de stoler ikke på os"*, så han har opgivet muligheden. Han taler meget om at tage ansvar og vare på hinanden i hans fasttømrede vennegrupper med drenge på tværs af etnicitet: *"Vi finder på en løsning og holder styr på hinanden"*. Indirekte er han måske opmærksom på, hvordan omverdenen kan opfatte ham og hans venner udefra bl.a. med den mistillid, han forbinder med brug af hallen.

"Dem der tænker på deres skole"

Indtil afsluttet folkeskole er hverdagen, samvær og relationer for børnene i Hedemarken tæt knyttet til nærmiljøet. Det meste foregår lokalt og sammen med mennesker herfra. For de unge som efterfølgende starter på en ungdomsuddannelse, sker der ændringer i mønstret. De møder unge fra flere steder i Albertslund og omegnsbyer, som f.eks. på Kongsholm Gymnasium hvor der er elever fra bl.a. Glostrup, Taastrup, Brøndby Strand. De møder nye mennesker og typer af relationer - også på tværs af køn,

"Når vi får mulighed, spiller vi også i hallen, det vil vi meget gerne, men det er umuligt. Det er meget svært at få lov til at komme til og spille i hallen. For tiden kan vi slet ikke, fordi der er kommet nye regler. Før i tiden havde klubben en nøgle, hvor vi nogen gange lånte den, men det har de ikke mere".

SERHAN 16 ÅR

som kan være med til at præge samværsformerne, som en dreng i 1.g. fortæller: *"Klassekammerater er noget andet end vennerne, vi hygger og laver også lektier sammen"*. Han er også særligt glad for en klasetur, som de sammen har været på nogle dage.

Starten på en ungdomsuddannelse kan også skabe nye gruppe distinktioner og måske langsomt ændre forholdet til det lokale nærmiljø. Der er lange skoledage, og der er mange lektier, hvis man skal hæn-ge i og gennemføre en uddannelse. Det er tydeligt, at opbakning og fokus fra forældre og særligt større søskende har stor betydning også for de store skolelever både i forhold til den mentale indstilling og lektier, som ældre søskende kan have mulighed for at bidrage til.

"Jeg vil gerne have en uddannelse pga. fremtiden, ikke skulle arbejde hele tiden, læse økonomi på universitetet. Revisor, det er jeg meget tændt på, gør det meget for min far, holder regnskaber. Det er mit ønske, går i gang lige efter HF, vil ikke holde pause."

Aysel 18 år

Alle de børn og unge vi har interviewet giver udtryk for at være glade for deres skole og for at gå i skole. En af de yngre piger synes, at hendes klasselærerinde er "sej". Men der kan ske en ny social distinktion, som måske først for alvor bliver tydelig efter folkeskolen. En 16-årig dreng fortæller, at han næsten ikke kommer i klubben længere og slet ikke om aftenen, fordi han er for træt og prioriterer sin uddannelse meget højt. Det lyder som om, det er et valg for ham, og hvor han er klar over, at der er andre unge, som handler anderledes: *"Jeg lukker mig lidt ude, jeg begrænser mig, fordi jeg skal også passe min skole, jeg skal have tid til det, jeg skal lave. De går også i skole, men de render bare rundt."*

De andre er "dem der bare render rundt", og som han

godt kender, men som han lægger afstand til. Det er dog tydeligvis ikke tilfældigt, at han sætter sin uddannelse højt. Hans storebror læser til radiograf og bliver nævnt som eksempel på et forbillede: *"Jeg ser op til min storebror, han beslutter de rigtige beslutninger. F.eks. skolen, han har hjulpet mig meget, han har altid bakket mig op, når jeg ikke kan, eller når jeg kan, f.eks. også når jeg køber tøj"*. Samtidig fortæller han, at hans far, der arbejder som pædagog på en skole, meget aktivt og direkte har forsøgt at styre, hvordan han og de tre søskende har brugt deres fritid.

For de unge i en ungdomsuddannelse er fremtiden konkret. De har allerede sporet sig ind ved i første omgang at fortsætte på en uddannelse efter afsluttet folkeskole, og tilstedeværelsen af fremtidige pejlemærker virker til at have stor betydning for deres tilgang til den nærværende situation.

De unge informanter har fokus på uddannelse som vejen til et ønsket liv, for som 18-årige Yildiz siger: *"[man] kommer ikke langt uden uddannelse"*, og her spejler de sig muligvis både i forældre og deres generation eller ældre søskende og andre unge voksne familiemedlemmer. For mens de ældre søskende måske også tager en uddannelse, så repræsenterer forældrene tilflyttet som voksne i 70'erne måske et fysisk hårdt arbejdsliv og en livssituation uden mange valgmuligheder, som de unge informanter ønsker anderledes for sig selv.

"Jeg har forventninger om, at jeg skal have en uddannelse, det skal jeg bare, jeg skal ikke... knokle... jeg skal ikke, hvad hedder det.. arbejde så hårdt, jeg vil ikke arbejde hårdt for at tjene gode penge, arbejde fra dag til nat. Jeg vil ikke have et hårdt fysisk og psykisk arbejde, bare stille og roligt hvor man ikke har stress"

Serhan 16 år

Opsamling

For børnene og de unge hjemmeboende under uddannelse er hverdagens samværsformer og relationer fordelt på to primære sociale felter.

- Skole og uddannelse er faste rammer med stor daglig berøringsflade og masser af organiseret aktivitet. Skolekammerater som ikke bor i eller tæt på Hedemarken fylder næsten ikke noget uden for skoletid. Omfanget af lektier tager efterhånden til, og det kan langsomt begrænse tilknytning til det lokale sociale liv, hvis uddannelsen tages seriøst.
- Fritiden er præget af uorganiseret tid og gruppesamvær med klubben som fysisk ankerpunkt for nogen og med biblioteket som mere løst besøgt ramme særligt for de yngre skoleelever. Udover de spredte muligheder som klubben har for at arrangere oplevelser både i og uden for Hedemarken, er der ingen tilbud om konkrete aktiviteter i Hedemarken. Få deltager i organiseret sport som fodbold eller taekwondo.
- Derudover oplever børnene, at der næsten altid er nogen at lege eller være sammen med, når de går hjemmefra. Alligevel er fritiden indimellem præget af kedsomhed. De ældre teenagere tager indimellem til storcentre som Fisketorvet eller City2 for at shoppe eller hænge ud, ellers bliver der kun sjældent planlagt eller opsøgt oplevelser uden for Hedemarken.

For børnene og de unge er der to primære behovsområder, som Medborgercentret kan tage højde for. Det ene er muligheden for at kunne slappe af og bare være indendøre, som efterspørges direkte og indirekte særligt af de større børn og unge. Både klubben og skolen er præget af mange mennesker og gøremål, så ro og afslapning i små grupper er efterspurgt. Det at der generelt er relativt afdæmpet og roligt på biblioteket, forbinder de med noget positivt. I dag er der kun be-

grænset fysisk mulighed for, at de halvstore børn og unge kan trække sig væk og hænge ud sammen, når hjemmet eller klubben ikke er en mulighed.

Udover at de interviewede børn og unge synes, at der generelt er få muligheder og aktiviteter uden for klubben, er det vanskeligt for dem at forestille sig konkrete alternativer forbundet med Medborgercentret. Præsenteret for en række ideer tegner der sig dog et billede af, at der også er behov for at kunne dyrke gruppebaserede aktiviteter og interesser, som ikke har fokus på skolelæring men handler om samvær, inspiration og kreativitet. Her er alt fra foto og graffiti til dans, musik, smykker, tegning og computerprogrammer attraktive.

Set i et bredere perspektiv lever børnene og de unge i Hedemarken med mange nære, daglige relationer, men samtidig udgør disse en relativt homogen og snæver gruppe qua den stærkt lokale forankring. Oplevelsen af pejlemærker, rollemødder og af at have mulighed for at præge sit eget liv i en ønsket retning er vigtig for alle. For de unge der står i valgsituationer, som har betydning for deres tilværelse på længere sigt er dette behov og potentielle spændingsfelt dog ekstra påtrængende. Hvis nærmiljøet og det familiære netværk ikke kan repræsentere og præsentere pejlemærker, muligheder og vejledning, har det stor betydning, at Medborgercentret sammen med andre institutioner i kontakt med de unge kan løfte denne opgave.

Sammenhængstrategien – småbørnsfamilier og fodfæste

Livssituationen for flere af de interviewede småbørnsfamilier med anden etnisk baggrund er præget af forandringer eller overgange på flere fronter. Da de muslimske unge voksne generelt først flytter hjemmefra ved ægteskab, betyder det, at der for dem over en årrække foregår et sammenfald af forandringer i flere livsaspekter: fra ung til voksen forsøger, fra single og hjemmeboende til ægteskab med børn og egen lejlighed, og fra at være under uddannelse til at være jobsøgende eller i arbejde.

At skabe fodfæste

Over en intensiv årrække handler livssituationen således om evt. at afslutte en uddannelse og finde arbejde og samtidig etablere sig som familie med mindre børn, sikre et økonomisk fundament og skabe en sammenhængende hverdag. Nogle tager måske kortvarende deltidsarbejde eller vikariat, som ikke er drømmejobbet, men nødvendigt hvis økonomien skal løbe rundt.

Særligt to spor og spændingsfelter træder frem som vigtige i denne livssituation. For det første handler det for kvinderne om at blive og være mødre. Kvinderne udtrykker alle et stort ønske om at kunne give deres barn bedst mulige rammer for at udvikle sig kognitivt og motorisk, kulturelt og sprogligt. Herunder hører deres egen udvikling som mor og alt det, de gerne vil lære for at være "gode forældre" for deres børn. For det andet handler det for begge forældre om at udvikle sig arbejdsmæssigt; at få et job, som man er glad for og for norges vedkommende også har uddannet sig til.

Udfordringen i denne livssituation er særligt for de yngre kvinder at håndtere ønsker og forpligtelser i forhold til disse to områder: at skabe fodfæste og sammenhæng i både familie- og jobsituationen, vilkår som ligner andre småbørnsforældres.

Småbørnsfamiliernes sociale strategi har til formål og bygger på at skabe sammenhæng for den nære familie i hverdagen. Her bliver de relationer, som kan hjælpe børnefamilierne i den henseende mest natur-

ligt vedligeholdt, og det er i udbredt grad de kvindelige familiebånd på tværs af grene og generationer.

Særligt småbørnsforældre uden for arbejdsmarkedet har en forholdsvis snæver, daglig kontaktflade, der udspiller sig omkring hjemmet og Hedemarken og involverer naboer og familiemedlemmer inden for kortere afstande. Den løbende familiekontakt kan bestå af kernefamilien og evt. forældre og søskende i nærheden eller omegnskommuner.

Nogle af de interviewede børnefamilier har ikke så stort familienetværk i Danmark. Hvis der her kun er få andre småbørn, kan forældrene opleve den begrænsede kontaktflade som en sårbar situation for deres børn, fordi en stor del af børnenes venskaber og relationer skabes ud fra det familiære grundlag. Det kan altså udover sammenhæng i hverdagen også være børnenes relationer til andre børn, der søges og har stor betydning for den socialitet, der udspiller sig i storfamilien, for "børn skal også have venner", som Esin siger. Hun er opmærksom på, at hendes søn får mulighed for at møde andre børn og danne venskaber i nærmiljøet.

.....

"Vi har et godt forhold til mange, både danske og andre etniske baggrunde. Alle dem der boede her i vores opgang udover de mærkelige, har vi haft godt forhold til, inviteret nogle på mad, og givet mad ud af huset, bare have en god kontakt. Men nogle har vi ikke haft godt kontakt med pga musik. [...] Det er så det, der er både gode naboer – og mindre gode. Men vi er sluppet rimelig godt ud af det, vi gør meget selv for at holde god kontakt til dem."

Fatima 25 år

Eftersom småbørnsfamilierne i deres sociale strategi prioriterer de relationer, der understøtter en god

og sammenhængende hverdag, betyder det for flere informanter, at familienetværk tilvælges, og at andre voksne relationer fravælges mere eller mindre bevidst. Det kan være, fordi kontakter fra studielivet ikke er vedligeholdt, eller fordi beboerne ikke har fast berøring med arbejdsmarkedet og derigennem mulighed for der at skabe nye relationer. Det kan også være, fordi den enkelte selv er flyttet til Hedemarken som voksen, og relationer fra barndommen eller uddannelsesmiljøer ikke bor i nærområdet. Til gengæld fremhæver særligt børnefamilierne naboer som en daglig og nogenlunde stabil kontakt.

Naboskab og tryghed

Alle børnefamilier i undersøgelsen nævner deres naboer, når de taler om personer, de har daglig kontakt med i Hedemarken. Naboerne kan være folk, der bor i samme eller tilstødende opgang: de nære naboer, men det kan også være lidt fjernere naboer, som bor i samme blok og dermed kommer i den fælles gård og det nære udemiljø.

De gode relationer til naboerne er en vigtig del af det at føle sig hjemme. Naborelationerne er uformelle og uorganiserede med svage bånd mellem beboerne men væsentlige for oplevelsen af Hedemarken som et trygt miljø, hvor børnene kan færdes under fælles opsyn. Naboskabet opstår på baggrund af en rumlig kontaktflade, der har udgangspunkt i bevægelserne omkring hjemmet og hjemmets nære omgivelser, hvor familiernes udeliv med børnene for den størstedel udspiller sig.

Børnefamilier møder mere naturligt hinanden i forbindelse med børnenes aktiviteter på legepladser og andre steder, hvor de små børn kan lide at færdes og lege med hinanden, og hvor forældrene tager dem

.....

"Vi bruger mine forældre til at passe [børnene], så det hele ikke går i opløsning, afleverer dem i Ishøj så jeg har fred til at læse her. Min søster passer børnene, når vi [parret] skal lave noget sammen."

Fatima 25 år

med hen. Kontakten mellem familierne udmønter sig ikke nødvendigvis i deciderede venskabsrelationer men bidrager til en tryk og tillidsfuld omgang mellem børnefamilier og andre beboere i Hedemarken.

Specielt for kvinder uden for arbejdsmarkedet eller et uddannelsesmiljø, og som er tilflyttet som voksne i forbindelse med ægteskab kan det være sparsomt med relationer til andre jævnaldrende kvinder i nærmiljøet. Deres veninder eller øvrig familie bor ikke på samme måde i nære omgivelser eller i Danmark, og det kræver derfor en større indsats at holde kontakten ved lige eller at etablere nye relationer.

Særligt sprogscole og uddannelsesmiljøer forekommer dog at være sociale platforme. Fatima flyttede til Hedemarken, da hun blev gift og fortæller, at hun mødes en eftermiddag engang imellem hver tredje uge over nogle hjemmebagte boller med sine studiekammerater, hvor de også har børnene med, men hun har ikke nære veninder i Hedemarken. Asma kom fra Pakistan til Hedemarken i forbindelse med ægteskab for omkring 10 år siden og har primært gennem sin sprogscole lært gode veninder med lignende baggrund at kende, som hun ser med jævne mellemrum med og uden børn.

Skilsmisser

Skilsmisse og brud i familierne er ikke temaer, der er blevet talt om med de unge børnefamilier med anden etnisk oprindelse, der har deltaget i undersøgelsen. Men situationen ved skilsmisse i nogle familier med anden etnisk baggrund er relevant og er bliver trukket frem af to kvinder i 50'erne: "Mange der bliver skilt, de ved ikke, hvad de skal gøre, mange ting der kommer frem, som de skal bruge hjælp til".

Den ene kvinde har selv som yngre gennemgået en skilsmisse og oplevede at befinde sig i en tabubelagt situation og med stort behov for viden omkring, hvordan hun kunne komme videre, hvilke rettigheder hun som fraskilt kvinde havde og vejledning om helt lavpraktiske spørgsmål som at åbne en bankkonto i eget navn.

.....

”Jeg har oplevet dengang jeg blev skilt, jeg anede ikke, hvordan jeg skulle gøre, kom til kommunen, og hun hjalp mig, jeg var meget ked af det. Hun sagde til mig, jeg skal gøre sådan og sådan. Der var mange ting, jeg ikke kendte, for aldrig jeg gik ud. Kender ikke hvordan jeg skulle komme i banker, så på den måde, så jeg tror, hvis vi ved i forvejen, hvad der vores rettigheder, og kan hente hjælp”.

Amina 58 år

Udover en kulturelt tabubelagt situation kan udfordringerne ved skilsmisse forstærkes af eventuelle sprogvanskeligheder, en begrænset kontaktflade og socialt netværk uden for hjemmet og den nærmeste familie, som kan vejlede og støtte.

Vejen til arbejdsmarkedet

Det kan være en udfordring at skabe fodfæste på arbejdsmarkedet selv med en god uddannelse, og længere tids ledighed og tilfældige job skaber utilfredshed og usikkerhed. 29-årige Esin er mor til en søn på halvandet og meget motiveret for at finde et spændende arbejde, så hun kan skifte stillingen som tilkaldevikar med rengøring og madlavning på et hospital ud med et fagligt relateret arbejde. Hun har efter sin uddannelse som biolaborant gennemgået en vanskelig periode med fødselsdepression, sygdom, barsel og fremstår usikker på både forældre-

rollen og jobsituationen. Hendes dagpengeperiode er udløbet, og hun vil ikke på kontanthjælp. Hun får derfor hverken jobrådgivning fra Jobcentret eller sin A-kasse. Den aktuelle økonomiske krise bekymrer hende, og hun udtrykker stærk usikkerhed om muligheden for at få job nu.

For Esin fylder tankerne om fremtiden meget i hverdagen og gør hende frustreret, fordi hun ikke ved hvilke aktiviteter, der skal iværksættes her og nu for på sigt at komme derhen, hvor hun vil. Den indsats hun fremtidsrettet skal mobilisere drukner i hverdagsstress og daglige forpligtelser. Det kræver viden, netværk, rådgivning og opsøgende aktivitet for hende alene at skulle vende fem år, hvor hun har været væk fra arbejdsmarkedet til et job, som hun er uddannet til. Det er viden, der ikke er tilgængelig for hende i hendes umiddelbare netværk hverken hos familie eller venner.

At forberede og påvirke sin fremtid kræver at kunne skabe indsigt i og analysere, hvordan man skal handle, og hvad man kan gøre for at komme derhen, man gerne vil. Det handler om at kunne aflæse de krav, der stilles, og de muligheder der er i ens omverden. Man kan kalde det at navigere i forhold til fremtiden.

Hvis det primære eller måske eneste netværk er knyttet til familiære bånd eller venskaber forbundet med opvæksten og dermed relativt homogene på alle fronter, kan der være begrænset arbejdsrelateret hjælp at hente her. Netværket har ikke nødvendigvis erfaring, ressourcer og viden, som kan hjælpe med afklaring og vejledning, som nogle af de yngre interviewede forældre undervejs i etableringsfasen af gode grunde søger og har brug for.

Anderledes kan livssituationen se ud hos andre voksne, som er i arbejde eller sikret arbejde efter endt uddannelse. Fatima som næsten er færdig som sygeplejerske tvivler ikke på at kunne få job bagefter. Flere af hendes praktikpladser har sagt hun kan søge ind hos dem, når hun er færdig.

Opsamling

Børnefamiliernes samværs- og relationsformer i fritiden er kendetegnet ved gennemgående at tage udgangspunkt i børnenes behov og inkluderer primært den udvidede familie, især søskende, ægtefæller, forældre og kvindens veninder med børn. Det betyder også, at den nære omgangskreds er andre med samme etniske baggrund, mens naboskab, uddannelse og arbejdspladser kan være indgangen til en bredere social berøringsflade, som dog ikke nødvendigvis fører til venskaber eller privat samvær.

Kritiske livssituationer og behov for viden og vejledning knyttet til f.eks. ledighed, skilsmisse og usikkerhed om forældreskab kan udgøre spændingsfelter, hvor et begrænset og homogent netværk måske ikke repræsenterer de nødvendige ressourcer.

- Det nære, fysiske mødested er centreret om familiernes egne hjem samt udendørsophold på fællesarealer omkring deres opgange. Her mødes de selvorganiseret med andre familie-medlemmer og evt. familievenner.
- Mødet med naboer og andre børnefamilier foregår i en udvidet cirkel fra hjemmene på uformel og tilfældig vis omkring stisystemerne, legepladser og opgange. Møderne er af flygtig og uplanlagt karakter og kan tage udgangspunkt i børns leg og aktiviteter, da børnefamilierne primært har de fælles uden-dørsarealer at samles omkring.
- Kvindernes samvær foregår primært med børn eller beslægtede omkring børns aktiviteter.

Børnefamilierne er den beboergruppe, som generelt har mindst tid i kraft af deres livssituation og mange forpligtelser, men samtidig dem der mest mangler rammer og aktiviteter at mødes omkring. Der findes ingen tværgående, formaliserede netværk i Hedemarken for denne gruppe, der skaber kontakt mellem familierne eller de voksne, som f.eks. er på barsel eller jobsøgende og dermed kan have tid og behov i dagtimerne.

Kvinderne i børnefamilierne kan af flere årsager have et sparsomt udbygget venskabsnetværk i det lokale miljø med mulighed for daglig eller ugentlig kontakt. De efterspørger samvær med andre kvinder med børn og gerne centreret om børnene, hvor børnene får mulighed for at opbygge venskaber. For nogle børnefamilier er den udvidede familie sparsomt udbygget, hvis en større del f.eks. bor i udlandet.

Børnefamilierne har i særlig grad to behovsområder, som Medborgercentret kan imødekomme: det ene er at skabe rammer for samvær omkring erfaringsudveksling mellem jævnaldrende kvinder med mindre børn med fokus på at skabe relationer og netværk. Det andet er karriere- og jobvejledning, herunder også arbejdsrelaterede netværk, for begge børneforældre, der kan rådgive og vise vej ind på arbejdsmarkedet efter endte studier og evt. barsel.

6.

MENNESKELIGE RESSOURCER OG FORANDRINGER

En formel karakteristik af Hedemarken kunne have fokus på beboersammensætning i forhold til f.eks. jobsituation, uddannelse, etnicitet og alder. Den ville også kunne tage afsæt i "sager" i kommunen, dvs. hvilke kontaktpunkter der er mellem beboere og offentlige myndigheder, herunder f.eks. overførselsindkomster eller sagsbehandlinger. I en sådan karakteristik ville der tegne sig et billede af et etnisk blandet lokalområde, hvor mange voksne af forskellige grunde er uden for arbejdsmarkedet, der er forskellige typer af misbrugere, og hvor politiet har enkelte registreringer af overfald, tyveri og hærværk. Hedemarken ville blive betegnet som et såkaldt "socialt udsat område".

Det er blot langt fra den eneste historie om Hedemarken. Den er vigtig til forståelse og påvirkning af de realiteter, som gør sig gældende. Men i en forandringsproces findes byggestenene ved at identificere ressourcer og tage afsæt i de positive oplevelser og forskellige kræfter i området - og dem er der mange af.

Forandringsprocesser og mobilisering

For det første er beboerne på tværs af alder, livssituation og interesser i det store hele meget glade for at bo i Hedemarken. Nogle har ikke lyst til flytte derfra og ville slet ikke kunne forestille sig og have lyst til at starte forfra at andet sted, hvor også Naboskabsundersøgelsen fremhæver, at særligt de langvarige beboere ønsker at blive boende. Det siger med al tydelighed, at der er et rigt, velfunderet og kvalitativt betydningsfuldt grundlag at bygge på.

For det andet viser undersøgelsen, at der er voksne beboere med både lyst, kompetencer og ideer til at engagere sig og være noget for andre beboere i nogle nye rammer. Der er velvilje til at bidrage, dog er der samtidig særligt for småbørnsforældrene i arbejde også begrænset overskud og tid til konkret at løfte i større stil.

For det tredje er der stor efterspørgsel efter nye muligheder for samvær og relationstyper og ef-

ter at deltage i aktiviteter. Særligt for de voksne i alle livssituationer eksisterer der kun sporadiske eller uorganiserede tilbud i dag, og for børnene og de unge er klubbens åbningstid den eneste ramme. Muligheden for aktiviteter i omegnen af Hedemarken kræver økonomi (f.eks. Motionshallen, fitness, sportsforeninger), sociale netværk eller lokalt tilhørsforhold i en anden boligforening.

Det understreger dels, at flere beboere kan og gerne vil tilgodese andre end dem selv, og dels at der er beboere, som har stor interesse i nye muligheder. Samtidig fortæller undersøgelsen også, at de interviewede beboere føler sig hjemme og gennemgående trygge i Hedemarken, hvilket afspejler en vis social rummelighed, hvor de forskellige beboergrupper også har fornemmelse for andre beboeres behov og situation. Så selvom undersøgelsen viser, at tværgående fællesskaber har svage organiserede rammer og sociale rum at støtte sig til, og at relativt få eksempelvis deltager aktivt i beboerforeningen og den-

nes demokratiske praksis, er der et ressourcebaseret grundlag og stor beboerinteresse i Hedemarken for Medborgercentret.

Det globale i det lokale

I kontrast til den relativt lille fysisk afgrænsede verden som kendetegner mange af beboernes hverdag, så lever indvandrerfamilierne mentalt med mange relationer langt uden for Danmark. De har familie i deres forskellige oprindelseslande: primært Tyrkiet, Marokko, Pakistan, og familiemedlemmer der ligesom dem selv er flyttet til lande som bl.a. Sverige, Norge, Tyskland, Frankrig og Israel. Selvom de i praksis måske kun ses sjældent med den udvidede familie, så er de ofte i telefon- og internetkontakt.

De voksne følger med i nyheder og medier fra andre lande på tv og internettet, og beboerne har computere i hjemmet, som bliver brugt af alle generationer. På den måde finder omverdenen små veje ind i Hedemarken, og beboerne følger på afstand med i verden udenfor.

Mændene og de større drenge læser også danske aviser, enten de gratis som de kan få fat i ved f.eks. S-toget eller andre, som fædrene har med hjem. Blandt de helt lokale medier bliver den ugentlige *Albertslund Posten* flittigt læst af alle aldre, mens beboerforeningens kvartalsvise *Hedemarksnyt* er kendt men bliver brugt mere sporadisk og spredt, dog er

der en forventning om, at her vil arrangementer og nyheder i Hedemarken om f.eks. biblioteket blive annonceret.

Den udbredte brug af internettet i det private har over tid ændret relationen til og behovene knyttet til biblioteket. De ældst teenagere under uddannelse finder selv søgt information derhjemme: "På internettet har de jo alt", og de voksne bruger også computeren mere end trykte medier. Derfor er det interessant, at til trods for at familierne derhjemme har adgang til computer og internet, så vælger mange af både de store og små børn med anden etnisk baggrund at bruge biblioteket til både computerspil og internetadgang. Det understreger Medborgercentrets rolle som et socialt rum for forskellige former for samvær.

"Alting på computer, vores aviser vi læser der."

Nasreen 56 år

Flerkulturel hjemlighed

I Hedemarken er den etniske sammensætning koncentreret omkring primært tre: kurdisk/tyrkisk, pakistansk og dansk. Tilstedeværelsen af få men relativt store grupperinger spiller i et bredere perspektiv fle-

Karim er 38 år og opvokset i Albertslund og har boet forskellige steder, indtil han for efterhånden en del år siden flyttede til Hedemarken, hvor han i dag har kone og to små børn. Han taler om, at han bemærker de 12/13-årige drenge, som sammen med de lidt ældre hænger ud i området. For han kan genkende dem og deres situation fra sig eget liv som ung mand. Han mener, de har brug for et sted at være, voksne mænd at se op til som kan introducere dem for fritidsinteresser og tage hånd om dem, når deres forældre ikke gør eller kan det: "Kan tage den ene dreng, hvad er han god til, hvad har han af problemer, lave en plan for ham, noget der fanger ham, noget han er glad for, komme videre, væk fra nogle af tingene. [...] Flytte deres tanker og grænser ift. på en anden måde." Han har mange ideer til, hvad Medborgercentret kunne lave for dem. Selv har han for nylig afsluttet en uddannelse som fitnessinstruktør og er snart job-søgende, men han har altid godt kunnet tænke sig at være noget meningsfuldt for de unge drenge, som kunne være på vej ud i kriminalitet og rodløshed, selvom det endnu ikke har artet sig, og han ikke har en formel uddannelse til det.

re roller, også for beboernes tilknytning til og forankring i området.

For det første er det tankevækkende, at flere informanter umiddelbart vurderer deres egen etniske gruppe til at være størst, hvilket bekræfter den etnisk funderede orientering. Men det kan også underbygge den grundlæggende oplevelse af at "føle sig hjemme" i Hedemarken - der på anden vis også er blevet belyst - og således uanset baggrund ikke opleve sig socialt eller kulturelt udgrænset.

"Faktisk kalder man Hedemarken for 'gedemarken', for du ved, kurdere de bor oppe i bjergene, og der er mange geder."

Serhan 16 år

En kvinde på 31 år med pakistansk baggrund fortæller om sit møde med Hedemarken ved flytningen til Danmark for ca. 10 år siden: "Når jeg kom her, der er også mange indvandrere eller pakistanere, så føler jeg ikke, jeg kom et andet sted, når vi går ud, så møder vi vores egen folk, og nogen gange snakker vi også på urdu, jeg var rigtig glad for det, da jeg kom." Hun lægger dog samtidig stor værdi og stolthed i at blive bedre til dansk, som hun også taler på sit arbejde i en daginstitution. Oplevelsen af flerkulturel hjemlighed midt i det lokalt-danske giver tryghed, og den flerkulturelle virkelighed skaber måske netop i sig selv en forankring og tilknytning til lokalsamfundet.

Kristian er i 50'erne og har boet i Hedemarken i 30 år i forskellige lejligheder og er glad for området. Han er fraskilt og bor alene, men har både sin kæreste og ekskone i Albertslund og sin voksne søn tæt på. Han taler med fortrolighed om områdets mange forskellige beboere og deres livsvilkår, som han via flere projekter gennem tiden har haft berøring med og fået indsigt i, hvorfor han også kender alle de lokale netværk. Han har været involveret i forskellige lokale projekter, Agenda 21, et miljøprojekt, i boligforeningsbestyrelsen, og så tog han for nogle år initiativ til at arrangere en stor kulturfestival i Hedemarken, hvor de bl.a. inviterede lokale musikere med blandet etnisk baggrund til at optræde.

For det andet har den etniske sammensætning den konsekvens, at der ikke er en social nødvendighed i at opsøge andre på tværs af etnicitet. Udover de tidligere beskrevne konsekvenser er en anden åbenlys og konkret udfordring ved dette, at den dansksproglige læring kan ske senere for børnene til trods for, at begge eller den ene af deres forældre taler flydende dansk. For de tilflyttede voksne som har skullet lære sig dansk, er tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet en afgørende forudsætning for at vedligeholde og løbende praktisere sproget.

Endelig er der hos særligt de voksne beboere en bevidsthed om den sociale praksis i området og omvendt en udtrykt opmærksomhed mod gerne at vilde mødes langt mere tværgående, og at dette er en samlende rolle, som Medborgercentret kan få. En yngre kvinde siger: "Det er også område, hvor mange er indvandrere, de fleste er indvandrere, måske 80%, dem man snakker mest med, ens egen kulturel baggrund, men det er også hyggeligt at snakke med... det skal være blandet, også snakke med andre, også lidt multikulturelt".

Så selvom der ikke har været tradition for det i Hedemarken, og de tiltag som f.eks. beboerforeningen og bestyrelsen har forsøgt ikke har ændret billedet, så mener en pensioneret dansk kvinde: "Det skal prøves, der er nogen som skal prøve på at gøre det: virker det, eller virker det ikke".

Der ligger mange ressourcer og interessante oplevelser for beboerne i at synliggøre, aktivere og tematisere det kulturelle spekter, som de i forvejen lever med i dag. Men fra at udgøre kilder til spredning af beboerne kan det etniske spekter blive et potentiale

for at samle; lære nyt, skabe fælles oplevelser og få nye indtryk, udvide verden - ved at bringe den ind i Hedemarken gennem indsigt, fortællinger og formidling, men også ved at aktivere den helt nære verden lige udenfor døren og de oplevelser og ressourcer, som den rummer.

Familiemønstre i forandring

For familierne med indvandrerbaggrund præger et langt voksenliv eller for børnenes vedkommende en opvækst udelukkende i Danmark naturligvis også familiemønstre og traditioner. Det kan opleves som sociale forandringer, der medfører nye sociale rammer bl.a. for bedsteforældre-generationen. Nasreen og Amina har begge boet i Danmark i flere årtier, efter de kom fra Pakistan. De fortæller om, at forholdet på tværs af generationer mellem de voksne børn og deres forældre er i forandring, og at børnene i højere grad har og lever deres "egne liv", når de flytter. De voksne børns forpligtelser over for den ældre generation er anderledes end tidligere: "I gamle dage vores barn passer sine forældre, i dag er det hele anderledes, de har også travlt, de har børnene, i vores land det er altid forældre, der er hjemme, de bliver passet, men i dag de bor alene, ikke med forældre. Der er stor forskel fra datid til nutid."

Forandringerne kan initiere tanker om alderdommen og afhængighed: "Vi er på et [alders]trin nu: efter 5-6 år vi bliver gamle", siger 56-årige Nasreen. Der er således flere spændingsfelter i spil: livsforandringer knyttet til en aldersrelateret proces og strukturelle ændringer, der handler om nye og andre familiefor-

Nasreen og hendes veninde Amina er meget optaget af gode og sunde kostvaner og motion, for de mærker på egen krop, hvordan sygdom, overvægt og rygproblemer kan påvirke livskvaliteten og omvendt, at det hjælper at gøre noget selv. De har oplevet, at det har hjulpet dem til at omlægge den "usunde pakistanske mad" at høre om disse emner gennem foredrag og kurser, de har opsøgt, og Nasreen har viden fra et kursus i ernæring og fødevarerhåndtering, fordi hun arbejder med fødevarer i en børnehave: "De andre kvinder skal også vide om det. Så måske der også er hjælp til dem". Derfor er de begejstrede for ideen om et Medborgercenter. Amina og Nasreen vil også lære det til de andre kvinder i Hedemarken. De vil fortælle om det sammen. De skal bare have lokale først. Og hvis der kommer eksperter, f.eks. læger udefra, skal de nok lokke de andre kvinder med pakistansk baggrund med. For de har efter deres mening meget brug for det.

hold mellem generationerne og måske også forandringer i de voksne døtres aktive arbejdsliv.

Også de etnisk danske pensionister oplever, at hvis børn og børnebørn ikke bor i nærheden, kan den sociale kontakt være mere sporadisk, men i modsætning til deres indvandrerfæller er der dog ikke på samme måde udtrykte kulturelle forventninger til de voksne børn.

"En datter ikke gift, der bor hjemme. Hun er snart 23. Når hun bliver gift, så hun flytter, så kun mig og min mand. Det er derfor vi bliver bekymret. Min datter har uddannelse til farmakonom, når hun bliver gift, har børn, dejligt, sit eget liv, hun blander sig ikke, og jeg blander mig ikke."

Nasreen 56 år

For de to kvinder med pakistansk baggrund skaber ændringerne særligt usikkerhed om det sociale netværk, hvem der skal hjælpe dem, hvem de kan trække på, og hvordan der egentlig er på de danske plejehjem: om de kan imødekomme muslimske beboeres ønsker og behov. Historier om muslimske kvinder på plejehjem og deres forhold flourerer og gør et holdsvist stort indtryk, som måske kunne afhjælpes med information og besøg i et plejecenter eller ældreboliger.

Små og store drømme

De økonomiske midler til at rejse på ferie i Danmark - og anledninger til at gøre det - er for flertallet af de interviewede familier og voksne begrænsede. Men lysten til at opleve i det små eller rejse på ferie er til stede og kan have mange former.

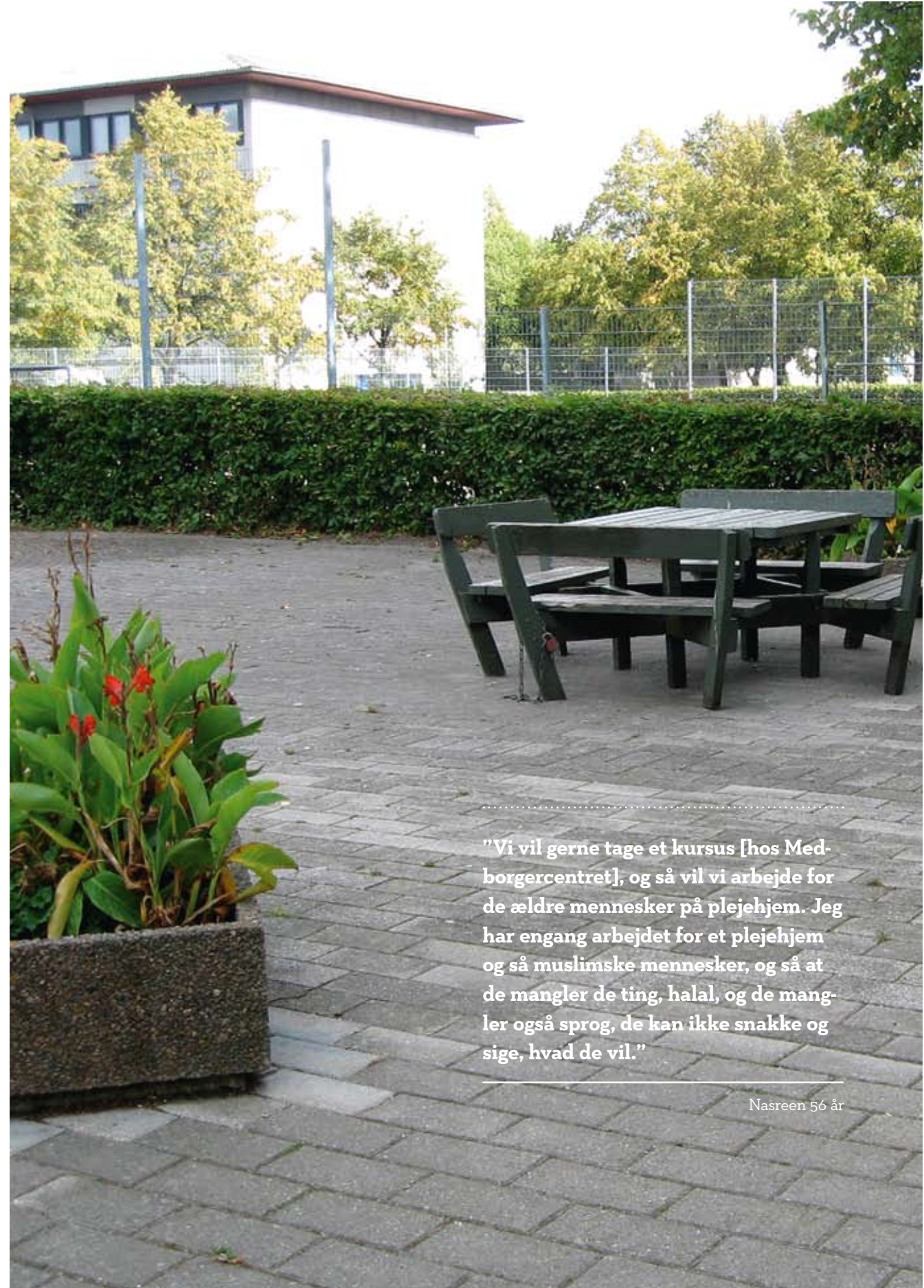
To ældre teenagepiger vil gerne på udflugter uden for Hedemarken. Deres dagligdag består af uddannelse, fritidsarbejde, familiebesøg i nabobyer og en sjældnen gang shoppingture til København på Strøget. De taler om aftenudflugter med Klubben til Strøget og Tivoli, som de tidligere har været på, men ellers er oplevelser om aftenen vanskelig for de unge selv at arrangere. Det opleves som særligt attraktivt, og er måske også en del af det at være ung og opdage en selvstændig verden? Rejser vil de også gerne på, måske til Sverige eller Tyskland.

Beboerne 50+ er optaget af dansk kultur, historie og natur, de har stor appetit på at lære og opleve i samvær med andre; se historiske steder og andre dele af Danmark, besøge museer og andre formidlingssteder. Nasreen siger om, hvad hun gerne vil lære: "Gå på museum, gå tur, lære om dansk samfund, hvad er det nu. Dengang vi var arbejdsløse, vi gik i klasse, dansk undervisning, vi gik ture med klasse. Vi savner, vi kan ikke gå ud, jeg kommer ingen steder". På tværs af etnicitet er der for beboerne 50+ masser af lyst til fortsat at lære noget nyt og nyttigt og samtidig udvide horisonten og få indtryk. Store som små. Hanne på 60 år vil gerne kunne bruge en boremaskine og f.eks. slibe møbler, så hun selv kan gøre no-

En gang om ugen går Bente på sykursus på Frederiksberg sammen med to andre og er meget glad for at sy. Derhjemme syr hun "bluser, jakker, frakker, gardiner, lægger op". Rygtet har da også hurtigt spredt sig, så hun hjælper andre med at reparere tøj. Det er måske næsten for meget, og Kirsten og Hanne mener, at hun skal huske at sige fra. Men som Bente siger: "Der er mange, som ikke kan se, og ikke kan se at tråde nålen", og hun vil gerne hjælpe til. Hun spørger, om Medborgercentret også kunne have sådan noget: håndarbejde og kreative aktiviteter. For det ville hun gerne - f. eks. lære at lave perlesmykker. Hun og to andre kvinder kan også godt se, at hvis Medborgercentret skal have flere tilbud for beboerne, så er det nødvendigt, at beboerne selv deltager aktivt som frivillige. Selvom Bente egentlig har rigeligt at se til, så taler hun sig varm på ideen om at være med til at lave syning for kvinder i Hedemarken, og det kunne sagtens være for alle aldre.

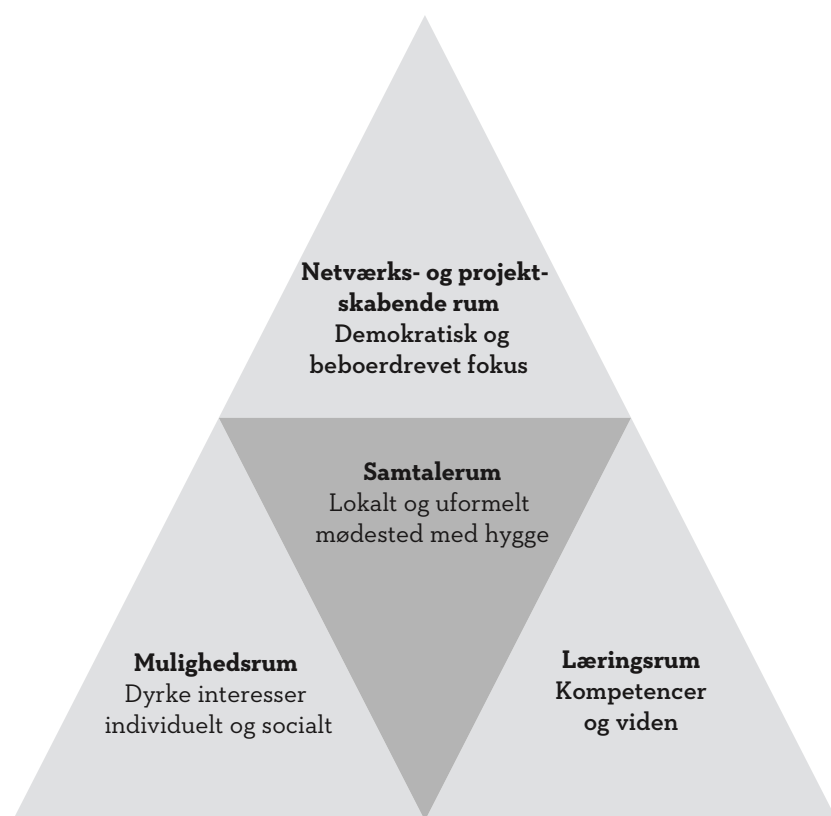
get i sit hjem, og så vil hun gerne have engelsk for begyndere, for det har hun aldrig rigtig fået lært, og hun oplever at med brug af internettet, er det godt at kunne. 72-årige Kirsten drømmer om at komme til Kreta på ferie, hvor hun har gamle minder fra, og så hun vil gerne lære mere tysk. Jævnaldrende Bente håber, hun kan blive boende i Hedemarken men på sigt gerne i en anden lejlighed, og hun drømmer om at komme på små ture rundt i Danmark og "lære sit land at kende". Og så er der lige det med computerbrug og særligt sms på mobiltelefon, som alle de tre kvinder har svært ved og meget gerne vil, så de kan være i tættere kontakt med børn og børnebørn.

Småbørnsfamilierne har udover et meningsfuldt arbejde også fælles drømme om hus og have lidt ude i fremtiden. Det er dog ikke presserende, og flere overvejelser spiller her ind. Der er mange fordele ved Hedemarken med lokalt netværk af særligt familie. Men nogen oplever intensiverede, uønskede forandringer i lokalområdet som drivkraft bag ønsket om at flytte, mens en forbedret privatøkonomi på sigt kan muliggøre drømmen om egen have og ejerbolig. Personlige drømme, hvor de ikke adskiller sig synderligt fra en stor del af den danske befolkning men snarere følger strømmen i den samfundsmæssige udvikling.

"Vi vil gerne tage et kursus [hos Medborgercentret], og så vil vi arbejde for de ældre mennesker på plejehjem. Jeg har engang arbejdet for et plejehjem og så muslimske mennesker, og så at de mangler de ting, halal, og de mangler også sprog, de kan ikke snakke og sige, hvad de vil."

Nasreen 56 år

Medborgercentret og de fire "rum"

På baggrund af undersøgelsen har vi indkredset overordnede og tværgående behov og indsatsområder. Behovene kan i grove træk inddeles i fire typer af "rum", der enten bliver direkte efterspurgt, som ikke findes i dag, eller som kan understøtte en social bæredygtighed i Hedemarken.

Til de enkelte "rum" er der knyttet forskellige forventninger, ønsker og formål om både indhold og form. Nogle formål er mere kortsigtede og med specifikke beboergrupper for øje, mens andre er tværgående og kræver både tid og løbende benarbejde for at blive nået; her er selve de involverende processer også i fokus som mål i sig selv. I dette kapitel karakteriseres de vigtigste elementer ved de fire "rum", og samtidig samles og forbindes væsentlige resultater af undersøgelsen, som rapporten fra forskellige vinkler samlet set har belyst.

7.

PERSPEKTIVER FOR MEDBORGERCENTRET

Udvikling af social bæredygtighed er en løbende lokal proces og i konstant forandring i takt med, at et område og omverdenen forandrer sig. De sociale rum og organiserede strukturer kan være med til at understøtte og udvikle social rummelighed og demokratisk beboerpraksis i et område. På disse felter kan Medborgercentret spille en afgørende rolle i Hedemarken. Både som et konkret og fysisk rum for sociale møder, aktiviteter og relationer, men også som en platform, der kan være noget både for den enkelte beboer og for Hedemarken som lokal-samfund.

Biblioteket har en særlig status, idet det pr. definition er åbent for alle borgere. De besøgende skal hverken have medlemskab, identificere sig ved besøg eller opfylde særlige kriterier for alder eller formål. Biblioteket har en platform og en historik i Hedemarken, og mange af børnene og de unge husker også, da de ofte motiveret af forældre eller ældre søskende fik deres lånerkort: adgangen til en ny og måske selvstændig verden.

Det er en veldefineret fysisk ramme og et socialt rum, hvor børnene "lærer at være stille", som en mindre dreng siger om, hvad han kan lære ved at komme der. Der er udbud og udlån af materialer, som

har forandret sig i takt med udviklingen, og så er der computerne og printere, som særligt børnene bruger, selvom familierne alle har computer og internet derhjemme.

Biblioteket findes som bibliotek, og både stedet og personalet er forbundet med positive beboeropfattelser. Samtidig er biblioteket i dag det eneste offentlige, organiserede rum, der bliver benyttet tværgående af beboerne. Der er derfor meget for Medborgercentret at bygge videre på

1. Samtalerum

Alle beboergrupper efterspørger en form for uformelt mødested, men særligt voksne i alle aldre og livssituationer mangler det meget konkret i dag og har et stort udtalt ønske om det.

KENDETEGN

Hygge

"Hygge" og "hyggeligt" nævnes af alle informanter, når de taler om forventninger og ønsker til Medborgercentret. Hygge kan ses som et væsentligt aspekt ved den måde, beboerne forestiller sig at mødes på, herunder den omgangsform og tone de ønsker skal være tilstede mellem brugerne. En uformel samværsform, hvor der er plads til ustrukturerede og tilfældige møder, og uformelle samtaleemner de selv vælger. En væsentlig markør for hygge er for alle voksne uanset etnisk baggrund også, at der er mulighed for at drikke te og kaffe. Det signalerer hjemlighed og imødekommenhed. Det skaber en relation til stedet i stil med at have gæster eller være på besøg - og det etablerer et hjemligt møde og et socialt rum i rummet.

Snakke

At "snakke" er et ord, som bliver brugt ofte i forbindelse med forestillinger om aktiviteter og stedet; et sted hvor man kan snakke med andre. Samværet omkring samtale kan både være forbundet med den uforpligtende, hjemlige kaffehygge, men det kan også være knyttet til mere tematiske samtaler eller information og rådgivning fra personalet eller folk udefra dog i en uformel form. Her er det vigtigt at skabe rammer for, at der kan tales frit. Det betyder i nogle tilfælde kønsopdelt samvær eller organisering på baggrund af generationer eller livssituation, for eksempel småbørnsmødre eller pensionister.

At komme hjemmefra

Medborgercentret må gerne være et andet sted end "hjem" men gerne med hjemlige fornemmelser. Et lokalt, nærværende rum hvor beboerne kan gå hen og "komme ud", så det kan repræsentere en måde at komme hjemmefra på, og så stedet i sig selv netop fungerer som en relation uden for det private. Tilstedeværelsen af andre beboere og beboergrupper er attraktiv, men også en balanceakt da det er vigtigt, at den enkelte oplever, at der også er andre som "dem selv" (alder, etnicitet, køn), der skaber tryghed og genkendelse. Det betyder, at der som en opstart kan iværksættes tidsrum eller sociale former, som har specifikke målgrupper.

"Vi skal også have lokale, hvor vi sidder og snakker og have kontakt til andre mennesker, og f.eks. høre om der kommer nye regler, og hvad med fremtid? Det skal vi også tænke på."

Amina 58 år

"Vi bliver generte, vi bliver ikke så frie, vi bliver lukkede, hvis de [mænd] hører, og vi siger ikke alt mulig. Mænd har aktiviteter, kommer ud og snakker med andre. Kvinder bliver hjemme, det er vigtig for dem, de skal komme ud."

Nasreen 56 år

2. Læringsrum

Beboere i alle aldre er interesserede i og nysgerrige efter at lære nyt eller blive bedre til noget eksisterende. Nogle temaer går på tværs, andre er meget specifikt knyttet til konkrete behov eller livssituation. Læringsformerne og organiseringen har samtidig afgørende betydning for, hvorvidt det i praksis bliver relevant.

KENDETEGN

Ny viden og erfaringsudveksling

Der er mange konkrete ønsker om at lære noget om alt fra f.eks. IT, jobsøgning, sprog, sundhed og kost til mere kreativ læring som at lave musik på computer og tegne. Børn og unge under uddannelse er interesserede i aktiviteter, som de i eksisterende institutioner enten ikke lærer eller ikke har større mulighed for, dvs. særligt ikke-boglig læring og fritidsbetonet deltagelse.

Voksne i alle aldre har særligt fokus på to områder: håndgribelig viden og livsnær praksislæring om sygdom, kost, børns udvikling samt konkrete færdigheder i brug af f.eks. computer og programmer. Førstnævnte involverer også erfaringsudveksling og dialog mellem ligestillede med samme behov i en socialt orienteret samværsramme, mens sidstnævnte har elementer af klassisk kursusform.

Børnefokus

Småbørnsmødrene efterspørger på den ene side samværsformer og aktiviteter, hvor de kan medbringe og være sammen omkring børnene: rytmik, dans, musik, historielæsning er eksempler, og på den anden side læring, som kan understøtte familien og forældrerollen. Kost, sundhed, børns udvikling er efterspurgte emner. Her er det også vigtigt at kunne mødes omkring fælles livssituation som jævnaldrende småbørnsforældre.

En socialt kontrolleret ramme med en "dagsorden"

Det er væsentligt for etableringen af Medborgercentret, at det bliver opfattet som en veldefineret ramme og ikke primært et værested eller fysisk varmetue. Ved aktiviteter og projekter skal der derfor udvikles og kommunikeres omkring rammer og fremgangsmåder, så beboerne ved, hvad de kan forvente og samtidig ved, hvilke muligheder, forpligtelser og omgangsformer, der gælder overordnet og specifikt i konkrete projekter. Det skaber både tryghed og muliggør praktisk gennemførelse.

"Hvis de [psykisk syge o.a.] fylder meget i Medborgercentret, kunne det gøre det mindre attraktivt for mig at komme, hvis de præger miljøet også derinde: vil gerne have at der er en fast dagsorden for, hvordan det skal fungere, hvad der skal ske, at der er temaer. Det er ok "de" møder op, velkommen til at være med til projekter og tema, men hvis det begynder at blive "hænge ud"-sted for dem, kunne det blive mindre attraktivt at bruge det."

Fatima 25 år

3. Mulighedsrum

Nogle behov og ønsker kan ikke direkte kategoriseres som bestemte aktiviteter eller samværsformer, men handler snarere om at efterspørge et sted, hvor der er mulighed for at blive mødt af personalet eller andre beboere, hvor man individuelt kan blive guidet med uformel hjælp eller rådgivning og at opleve muligheden for kreative og værkstedsrelaterede aktiviteter alene eller i selskab.

KENDETEGN

Aktivitetsrum til rådighed

At kunne kigge forbi ved en tilfældighed eller spontant på vej hjem fra arbejde, at vide der er mennesker, så man kan "komme forbi". Det stiller bl.a. krav til åbningstider og rammer for parallelle typer af aktiviteter i en mere zonerettet rum- og aktivitetsstruktur. Konkrete aktiviteter der efterspørges af kvinder i flere aldre, er muligheden for at lære og arbejde med håndarbejds- og værkstedsrelaterede muligheder som f.eks. syning, porcelænsmalning og andet.

Uformel personale og beboer-til-beboer hjælp med små hverdagsting

Personalet hjælper allerede i dag løbende beboere med bl.a. at læse og forstå breve fra det offentlige eller vejleder uformelt. Denne mediatorrolle vil der være beboere, som har brug for også fremover særligt i forhold til offentlige myndigheder. Derudover er der dagligdagsting, som f.eks. er knyttet til teknik og computere, hvor særligt ældre beboere har svært ved det selv, og hvor de ikke har andre i det daglige til at spørge om råd. Endelig kunne man forstille sig, der ville være frivillige beboere, som kunne hjælpe med at bore ting op for andre, lappe cykler, installere DVD-maskiner, lære ældre at sms'e osv.

Små udflugter og fælles beboeroplevelser "ud af huset"

Mange beboere uanset alder og etnicitet vil helst eller udelukkende gøre ting i selskab med andre, som de kender, hvilket kan udgøre sociale begrænsninger. Samtidig har de muslimske kvinder kønsrelaterede normer knyttet til nogle aktiviteter, f.eks. at svømmebassinet kun kan bruges, hvis der kun er kvinder imens. Der er til gengæld mange på tværs af alder, som ytrer ønske om at kunne det. Medborgercentret kunne forsøge at arrangere en fælles "kun for kvinder" månedlig badedag i partnerskab med en svømmehal. Derudover er aftenarrangementer udenfor hjemmet for mange en sjælden oplevelse, og noget de i hvert fald ikke ville gøre uden selskab. Det kunne være en biograftur, en decembertur til Strøget for at se på lys og udsmykning, en sommertur i Dyrehaven. Det behøver ikke koste entréer, men kan være en fælles udflugt, som beboerne selv kan være med til at arrangere. Endelig efterspørges konkrete dagoplevelser som gåture, museer, oplevelsessteder, som ikke opsøges alene, og hvor Medborgercentret kunne være mediator og skabe forbindelse mellem beboere med samme ønsker og interesser.

Ro, afslapning og selvbestemmelse

Særligt børnene og de unge forbinder i dag biblioteket med at være stille. Selvom det indimellem kan knibe for nogen af brugerne i praksis, er det tillagt en positiv værdi ved stedet, at der her er mulighed for ro og afslapning og afdæmpet samvær. Det er en kontrast til både klubben og institutioner. Men nogle af de halvstore børn oplever, at mulighederne for dette er begrænsede - at rummet for "egen tid" ikke rigtig findes i dag. Det er en udfordring at have sameksisterende brugergrupper med forskellige behov på begrænset plads. Zoneinddeling, valg af møbler og (tids)organisering er nogle af de umiddelbare virkemidler.

4. Netværks- og projektskabende rum

Fælles for alle rum er, at et gennemgående formål er at understøtte nye og flere relationer mellem beboerne og at skabe forbindelser til verden uden for Hedemarken. Det har betydning for området som helhed, men det har også betydning for den enkelte i forhold til at udvide individuelle kompetencer og inspirere et tværkulturelt og personligt mulighedsfelt. Medborgercentret kan med fordel arbejde med en projektorienteret tilgang til aktiviteter og udviklingstiltag, hvor de lokale kræfter også motiveres af mulighed for udvikling i og ønsker til eget liv.

KENDETEGN

Medborgerskab og sociale kompetencer

Gennem fælles projekter kan beboerne lære hinanden at kende og lære af hinandens viden, erfaringer og historier. Det har betydning for lokalmiljøet, at beboerne kan samarbejde på tværs af forskelligheder og indgå i dialog og en demokratisk praksis gennem fælles projekter. Mere overordnet handler det bl.a. om at understøtte beboernes evner til at navigere i samfundet og forskellige sammenhænge aktuelt og fremtidigt.

Personlige og faglige kompetencer

For voksne beboere uden for arbejdsmarkedet eller med ønske om en forbedret jobsituation kan Medborgercentret være en platform. For den enkelte beboer kan erfaringer og læring gennem deltagelse i projekter og netværk i kommunen understøtte kompetenceudvikling både menneskeligt og fagligt gennem det at prøve kræfter med et projekt og samarbejde. Samtidig kan det bidrage til at skabe afklaring og måske selvtillid. For nogen vil disse perspektiver være attraktive ved det at blive tilknyttet som frivillig og aktiv.

Konkret og direkte målrettet efterspørges også viden om jobsøgning, karrierevejledning, kontakter og netværk til arbejdsmarkedet og mulige arbejdspladser.

Motivation og inspiration

Medborgercentret kan skabe en rolle som social og kulturel inspirator og motivator både gennem egne konkrete indsatsområder og gennem synliggørelse af muligheder og ressourcer i og uden for Hedemarken. Stedet kan repræsentere en dør og en indgang til verden udenfor gennem arrangementer, personer, udflugter, og det kan være en indgang til at opdage andre beboere og deres ressourcer, historier og erfaringer. Her kan bl.a. skiftende udstillinger og visuel kommunikation på stedet være en vej til at aktivere disse potentialer og deltagelse gennem f.eks. beboerskabte private udstillinger og fortællinger om historie, lande, livshistorie, lokalkultur etc.

”Det ville tiltrække mig, hvis man kan få nyheder, og det er hyggeligt, mulighed for at få kaffe eller kop te. Jeg ved ikke, om café ville tiltrække, det behøver ikke være det helt store. Hvor man kunne komme forbi, engang imellem efter skole eller arbejde, se hvad der sker i verden, læse avisen, snakke med de andre, få kop kaffe, hvis der skulle være et eller andet, man skulle deltage i, kunne komme på der. Både hyggeligt og det skal være sådan, at man bliver informeret, nyheder, information, internet, delt op med hyggeklub, cafeagtigt, og et andet sted, hvor man skal søge information.”

Fatima 25 år

”I dagtimerne ville det kun være hjemmegående, nogle på barsel eller folk der ikke arbejder, og som måske har begrænset sprog. Det er ikke helt optimalt, det skal sammensættes, så der kommer forskellige mennesker: uddannede og ikke-uddannede, forskellige baggrunde.”

Fatima 25 år

”Hvorfor ikke en afdeling, hvor vi bare kan sidde og læse tegneserier og sådan noget, uden at blive irriteret, bare sådan et lille rum, to sofaer-agtigt, og så bare ligge ned.”

Osman 14 år

”Jeg har lige købt en ny fastnet telefon, og så skal man skrive ting ind på den telefon, og det er jeg ikke helt sikker på, at jeg kan finde ud af... så kunne man måske tage sin telefon med.”

Bente 60 år

”Et lille kaffe halløjsa og så kunne man trække folk til på den måde, så kunne de sidde og snakke, så kunne man måske bedre finde ud af, hvad der var belæg for.”

Hanne 72 år

”Jeg synes, det er en god ting: skal sidde sammen og snakke sammen. Jeg synes også god idé, kommer ud fra huset og hygger lidt”.

Amina 58 år

Sammen med personalet på biblioteket er der sideløbende med undersøgelsen blevet diskuteret ligheder og forskelle på et "bibliotek" og et "Medborgercenter": hvad karakteriserer roller, relationer, fokus og opgaver, og hvilke tiltag skal iværksættes i udviklingen af Medborgercentret i Hedemarken?

Denne enkle oversigt afspejler også idéen bag Styrelsen for Bibliotek og Mediers slogan *Fra transaktion til relation* omtalt i forordet.

8.

KONKLUSIONER

Undersøgelsen har beskrevet de fysiske og sociale rum samt de organisatoriske strukturer i Hedemarken, som er med til at skabe grundlaget for tværgående fællesskaber beboerne imellem. Her er konklusionen, at disse aktuelt spreder fremfor at samle beboere på tværs af alder, etnicitet, livssituation og interesser.

Der er karakteriseret tre forskellige sociale strategier for at skabe og vedligeholde relationer og netværk. For de yngste beboere er nære relationer kendetegnet ved at være stærkt forankret i det helt lokale miljø, mens de voksne beboergrupper i meget forskellig grad indgår i netværk i og uden for Hedemarken. For voksne med anden etnisk baggrund er relationerne typisk forbundet med familieband, og etnisk danske voksne mødes omkring organiserede rammer som foreninger e.lign. For alle beboergrupper er det karakteristisk, at deres netværk og samværsformer har afsæt i en etnisk opdeling, hvor særligt de voksne lever side om side næsten uden interaktion på tværs af etnicitet. Dette afspejler snarere en social og lokalhistorisk praksis end udtrykt modvilje og manglende interesse.

En af konsekvensen af de begrænsede sociale rum og netværk er, at der for den enkelte beboer kan være behov for at udvide mulighederne for viden, kompetencer, vejledning og relationstyper. Samtidig har det for lokalsamfundet den konsekvens, at der udover boligforeningen ikke er rammer for en mere uformel beboerdemokratisk praksis samt, at den sociale rummelighed i området hviler på et spin-

kelt grundlag af kendskab og kommunikation. Begge disse faktorer er væsentlige for oplevelsen af indflydelse på og deltagelse i lokale forandringer og processer, som igen kan være medvirkende til at tage medansvar og sætte nye initiativer i gang.

Beboerne i Hedemarken lever i hverdagen meget forskelligt og står i forskellige livssituationer. Men i ønskerne til nærmiljøet og dagligdagen, til oplevelser og deres private liv har de langt mere til fælles, end der adskiller dem. Ønsker om meningsfulde gøremål og oplevelser, sociale relationer, at lære og at udvikle sig samt at kunne præge sit eget liv i en positiv retning er tilstede hos alle.

Lysten til nye muligheder for både socialt samvær og for at lære nyt af enhver art er stor blandt beboerne, og særligt de voksne efterspørger nye rammer. Der er også en udtalt fornemmelse og forståelse for, at området rummer mange forskellige beboergrupper, livssituationer og behov, som der skal være plads til, og forholdet til Hedemarken er gennemgående præget af tryghed og tilfredshed. Der er derfor positivt og engageret grobund for at udvikle Medborgercentret.

INFORMANTER

I undersøgelsen er der gennemført længere kvalitative interview med i alt 22 informanter fordelt på enkelt- og duointerview og et med tre personer. På forhånd var der sammen med biblioteket defineret tre primære beboergrupper: børn/unge, børnefamilier med børn på under 10 år og beboere 50+. Samtidig er der søgt en spredning i brugen af biblioteket og i etnicitet, så forskellige baggrunde er repræsenterede. Derudover har det dog ikke været et mål, at informanterne skulle være statistisk repræsentative.

Informanterne deltager alle frivilligt, og det har været vanskeligt at rekruttere mænd til deltagelse. Alle er rekrutteret via mund-til-mund, institutioner og netværk i Hedemarken og ved personligt at opsøge arrangementer og steder i området. Dette har også involveret løbende besøg i Hedemarken, hvor vi mere uformelt har observeret og talt med beboere.

Udover beboerinformanter har vi interviewet lederen af Ungehuset, bestyrelsesformanden og ejendomslederen ansat af boligorganisationen KAB samt løbende talt med personalet knyttet til biblioteket.

Børn og unge

Elias, 10 år, går i 4. kl. og er opvokset i Hedemarken bor med forældre, lillebror og storesøster, har derudover flere ældre gifte søstre. Familien har marokkansk baggrund.

Yadil, 12 år, går i 6. kl. og er opvokset i Hedemarken. Bor med forældre, to ældre søskende og lillebror; en anden storesøster er gift og bor i Ishøj. Familien har kurdisk/tyrkisk baggrund.

Dilek, 11 år, går i 6. kl. og er opvokset i Hedemarken. Bor med mor, papfar og lillebror, har også to papsøskende. Familien har kurdisk/tyrkisk baggrund.

Osman, 14 år, går i 9. kl. og er opvokset i Hedemar-

ken. Bor med forældre, lillebror og storesøster. Familien har kurdisk/tyrkisk baggrund.

Serhan, 16 år, går i 1.g på et gymnasium og er opvokset i Hedemarken. Bor med forældre, lillesøster og storebror. Har fritidsjob hos McDonalds. Familien har kurdisk/tyrkisk baggrund.

Aysel, 18 år, går på HF og er opvokset i Hedemarken. Bor med forældre og to yngre søskende. Har fritidsjob. Familien har kurdisk/tyrkisk baggrund.

Yildiz, 18 år, går på handelsgymnasium og er opvokset i Hedemarken. Bor med forældre og mindre søskende. Familien har kurdisk/tyrkisk baggrund.

Småbørnsfamilier

Esin, 29 år, er gift og har søn på 1 1/2 år, er opvokset i hedemarken. Forældrene bor også i hedemarken med to yngre søskende. Uddannet biolaborant men arbejder pt. som tilkaldevikar på et hospital, hvor hun bl.a. gør rent.

Søsteren Bahar er 25 år og bor med forældrene og den yngste bror på 19 år. Uddannet pædagog og arbejder i en børnehave i en anden kommune. Familien har tyrkisk baggrund og kom til Danmark i 70'erne.

Fatima, 25 år, er gift og har to døtre på 2 og 4 år, næsten færdiguddannet som sygeplejerske. Har boet i Hedemarken siden 2003 hvor hun flyttede sammen med sin mand. Forældrene bor i Ishøj og søskende rundt omkring i København. Familien har marokkansk baggrund, og forældrene kom til Danmark i 70'erne.

Karim, 38 år og gift med Fatima, er opvokset og har boet forskellige steder i Albertslund. Har boet i hedemarken i mange år. Næsten færdiguddannet som fitnessinstruktør og pt. arbejdssøgende. Hans forældre bor i Albertslund. Familien har marokkansk baggrund, og forældrene kom til Danmark i 70'erne.

Asma, 31 år, gift og har to sønner på 5 og 9 år, flytte-

de fra Pakistan til Hedemarken for 10 år siden i forbindelse med ægteskab. Har afsluttet 9. kl. på vuc og arbejder 32 timer om ugen i en børnehave.

Tahir, midt 30'erne og gift med Asma, opvokset i hedemarken. Uddannet fra DTU og arbejder som kemiker i en virksomhed. Forældrene, en yngre hjemmeboende søster, andre familiemedlemmer og venner af forældrene bor også i Hedemarken. Har også en søster i Malmø. Familien har pakistansk baggrund, og forældre kom til Danmark i 70'erne.

Susanne, 45 år og gift, har boet i det nærliggende Koglens Kvarter i 18 år og har tre hjemmeboende børn, heraf datter på 2 år og 9-årig søn. Er pt. langtidssygemeldt pga. diskusprolaps fra en kontorstilling. Har i en kort tidligere periode boet i Hedemarken. Dansk oprindelse.

Voksne 50 +

Nasreen, 56 år, gift og bor med sin mand og yngste datter på 23 år. Har boet i Hedemarken siden 1999, hvor hun flyttede fra København. Har tre andre børn i Frederiksværk, Tårnbæk og Israel, der er gift og selv har børn. Arbejder som tilkaldevikar i en børnehave i Albertslund. Pakistansk baggrund og kom til Danmark i 70'erne.

Amina, 58 år, fraskilt, bor med sin søn og svigerdatter. Har boet i Hedemarken siden 1972, hvor hun kom fra Pakistan med sin daværende mand. Har to andre børn i Tyskland og i Glostrup. Er førtidspensioneret siden 1985 pga. rygskade. Arbejdede tidligere på kontor.

Kristian, 57 år, bor alene men er i forhold, arbejder som frivillig i lokale foreninger. Har boet i Hedemarken siden 70'erne sammen med sin søn og ekskone. Dansk oprindelse.

Hanne, 60 år og førtidspensionist, flyttede for kort tid siden til Hedemarken efter en skilsmisse. Har to voksne børn i Vallensbæk og i nærheden af Køge. Dansk oprindelse.

Bente, 72 år og pensionist og har boet i Hedemarken siden 1996 efter hun blev enke. Har tre voksne børn i Slagelse, Greve og København. Dansk oprindelse.

Kirsten, 72 år og pensionist, har boet i Hedemarken i 40 år med fornylig afdød mand. Har fem børn i Glostrup, Brøndby, Frederikshavn og Afrika. Dansk oprindelse.

Inger, 73 år og pensionist, er gift og har boet i Hedemarken i 40 år. Har selv to voksne børn, mens ægtefællen har tre børn fra tidligere ægteskab, hvoraf en bor i Hedemarken og de øvrige tæt på. Dansk oprindelse.

Hans, i 60'erne og gift med Inger, arbejder ved DSB. Har også boet i Hedemarken flere årtier. Dansk oprindelse.

Alle informanter optræder under pseudonymer.

Inspiration og referencer

Agger, Annika & Birgitte Hoffmann **Borgerne på banen**
(2008), Velfærdsministeriet.

Bergendal, Kerstin **Missing Links. Reinventing the Local Library**
(2008), Copenhagen Libraries.

Bjørn, Niels (red.) **Arkitektur der forandrer - fra ghetto til velfungerende byområde**
(2008), Gads Forlag.

Brugernes værested. Fra omsorg og lavtærskel til samvær og aktivitet
(2005), udgivet af Landsforeningen af Væresteder

Den gode bolig - Hvordan skal vi bo i fremtiden?
(2006), essaysamling udgivet af Akademiet for de Tekniske Videnskaber, ATV.

De små skridts metode - et stort skridt i den sociale indsats
(2009), udgivet af Landsforeningen af Væresteder.

Kretzmann, John & John McKnight **Building Communities from the inside out. A Path toward finding and mobilizing a Community's Assets**
(1993), ACTA Publication.

Naboskabsundersøgelsen for Hedemarken 2008, Hovedrapport og Analysenotat udarbejdet af KAB med redskabet naboskabet.dk

Salamon, Karen Lisa **Et etnografisk montage om huses lokale kultur og forankring**
(2009), udgivet af Huse i Danmark

Diverse præsentationer og oplæg om udvikling af Medborgercentre i Danmark.

"Lokale liv" giver indblik i et etnisk blandet boligområde i Albertslund, som det tager sig ud gennem forskellige beboeres egne fortællinger om fællesskaber, relationer og deres hverdagsliv. Målet er at formidle kvalitativ indsigt i det konkrete boligområde med øje for såvel udfordringer som muligheder og lokale ressourcer.

Rapporten indeholder samtidig en indkredsning af grundlaget for et Medborgercenter i regi af det lokale bibliotek. Hvilke tiltag bliver efterspurgt, og hvilke roller, funktioner og betydninger kan Medborgercentret få i lokalsamfundet som helhed?

Den overordnede konklusion er, at der er mange ønsker om en ny lokal platform - både for flere aktiviteter og for at skabe tværgående relationer mellem beboerne. På denne baggrund identificerer rapporten fire typer af "rum", som kan inspirere Medborgercentret dels i forståelsen af egne roller og dels til konkrete initiativer.

"Lokale liv" henvender sig til alle, der arbejder med kultur- og socialpolitiske områder som praktiker eller beslutningstager, og rapporten kan bruges af institutioner og aktører inden for det boligsociale felt. Samtidig kan den læses af enhver, som er nysgerrig efter et tids- og stedfæstet flerkulturelt udsnit af det danske samfund.

Udgivet af Albertslund Bibliotek